

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΜΗΝΙΑΙΟΥ.

ΕΤΟΣ Α'. Δεκέμβριος 1882. ΤΕΥΧΟΣ Γ'.

**ΚΑΤΑ ΤΙΝΑ ΤΡΟΠΟΝ ΔΡΩΣΙΝ
ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ**

ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ.

(Συνέχεια ιδ. Τεύχ. Η'.)

Γ'.

Ἦνα ὁμως δεόντως προβῶμεν, καὶ μετ' εὐθύτη-
τος καὶ δικαιοσύνης κρίνωμεν τὰ πράγματα, νομίζο-

μεν αναγκαῖον νὰ προαφηγηθῶμεν συνοπτικῶς, καὶ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἐξ ἧς ἀπηλλάχθη ἡ Ἑλλάς δουλικὴν κατάστασιν, καὶ τὸ σύστημα ὑπὸ τὸ ὁποῖον διετέλει ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὡς ἠρύσθημεν αὐτὰ ἐξ ἐπισημῶν ἐγγράφων, καὶ προπάντων ἐκ τῆς ὁποίας ἀπηύθυνεν ἐκθέσεως ὁ ἀείμνηστος I. Καποδίστριας πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων.

Τρία τινὰ θέλομεν ἐξετάσει ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος· 1^{ον}. τὰ ὄρια, τὴν διοικητικὴν διαίρεσιν καὶ τὸν πληθυσμὸν τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἐπὶ Τουρκοκρατίας· 2^{ον}. τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν ὡς πρὸς τὰς οὐσιωδεστέρας ἀσχολίας καὶ σχέσεις δεσποτῶν καὶ δεσποζομένων, καὶ 3^{ον}. τὴν πολιτικὴν μηχανὴν ἢ τὸ διοικητικὸν αὐτῆς σύστημα. Ἐπιλαμβανόμεθα τοῦ πρώτου.

Ἡ κυρίως στερεὰ Ἑλλάς, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν πρὸς βορρᾶν ἐκβολῶν τῆς Βοιούσης ἐν Ἠπειρῷ, καὶ προχωροῦσα διὰ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων τοῦ Ζαγορίου, Μετσόβου καὶ Ὀλύμπου, κατέληγε πρὸς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι καὶ ἡ Πελοπόννησος καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου μέχρι τῆς Ῥόδου καὶ Κύπρου ἀπήρτιζον μέρος αὐτῆς. Διοικητικὴ διαίρεσις τῆς χώρας ταύτης ἦτον ἡ ἐπομένη.

Ἄπαντα ἡ Πελοπόννησος ἀπετέλει μίαν Ἐπαρχίαν. Ἡ δὲ λοιπὴ στερεὰ Ἑλλάς, εἰς ἣν περιλαμβάνετο καὶ ἡ Εὐβοία, ἐδιαιρεῖτο εἰς πέντε Σ α ν τ σ ά κ ι α ἢ Ἐπαρχίας· 1^η. ἦτον ἡ τῆς Εὐβοίας, ἐπεκτεινομένη μέχρι τῶν Ὀζολῶν Λοκρῶν· 2^η. ἡ τῶν Τρικάλων, περιέχουσα ὅλην σχεδὸν τὴν Θεσσαλίαν· 3^η. ἡ τῆς Ναυπάκτου, ἣτις ἀναχωροῦσα ἀπὸ τὰ ὄρια τῶν Ὀζολῶν Λοκρῶν, ἐφθανε μέχρι τοῦ Μεσολογγίου καὶ μέρους τῆς

Θεσσαλίας. 4^η. ἡ τῆς Αἰτωλοακαρνανίας (Κάρλευ), ἐκτεινομένη μέχρι τῆς Ἄρτης· καὶ 5^η. ἡ τῶν Ἰωαννίνων, περιέχουσα ὅλην τὴν λοιπὴν στερεὰν Ἑλλάδα.

Αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου εἶχον ἀνώμαλον διαίρεσιν, διότι αἱ πλείσται μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ τὰ Ψαρὰ, Αἱ Σπέτσαι, ἡ Ὑδρα, ὁ Πόρος, ἡ Αἴγινα καὶ ἡ Σαλαμῖν, ἐξαρτῶντο ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Καπιτάν Πασᾶ (Ναυάρχου)· ἡ Σάμος ἐφορολογεῖτο ὑπὸ τοῦ Σεχοῦλ-Ἰσλάμ· ἡ Τήνος ἀνήκεν εἰς ἓνα τῶν Οὐλεμάδων, καλούμενον Βελιζαδὲ Ἐφέντην· ἡ Ἄνδρος καὶ Σύρος εἰς μίαν τῶν Σουλτανῶν, μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τῆς ὁποίας ἐδιοικοῦντο ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Νομισματοκοπέου· ἡ Κρήτη ἐδιοικεῖτο ὑπὸ ἐνὸς Πασᾶ, τριῶν Τούτων, ἐξαρτωμένου ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου· καὶ δὲ τέλος ὑπέκειντο εἰς τὸν Μπέην τῆς Ῥόδου. Βάσις τῆς διαίρεσεως ὅλης τότε τῆς Ἑλλάδος, ἦτον οὐχὶ ὁ πληθυσμὸς, ἀλλ' ἡ τοπογραφικὴ θέσις τῆς χώρας, καὶ αἱ προσωπικαὶ περιβολαί.

Ἄπας σχεδὸν ὁ πληθυσμὸς τῶν εἰρημένων Ἐπαρχιῶν, ἀνεβιβάζετο πρὶν τοῦ πολέμου τοῦ 1821 εἰς Ἑλλήνας, 1,065,810.
καὶ εἰς Τούρκους, 109,540.
Μετὰ δὲ τὸ πέρασ αὐτοῦ μέχρι
τοῦ 1828, εἰς Ἑλλήνας, 822,040.
καὶ » εἰς Τούρκους, 48,850.

Ἐξ ὅλου τούτου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἐπὶ Τουρκοκρατίας Ἑλλάδος, τὸ ἰθαγενὲς Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἀπετέλει τὰ ἐνδεκα σχεδὸν δωδέκατα, καὶ τὸ ξενικὸν καὶ βάρβαρον κατακτητικὸν τὸ δωδέκατον. Καὶ ἐν τούτοις αὐτὸ ἦτο τὸ πᾶν, καὶ ἐκεῖνο μηδὲν, ὡς θέλομεν παρατηρήσει εἰς ἣν ἤδη μεταβαίνομεν δευτέραν ἔρευναν τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως, ἡ τῶν

κυριωτέρων ἀσχολιῶν καὶ σχέσεων ἀμφοτέρων.

Ἡ κυριωτέρα τοῦ Τουρκικοῦ στοιχείου ἀσχολία, ἐννοεῖται οἰκοθεν, ἦτον ἡ φυγοπονία καὶ ἡ ἀπογύμνωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ὁ κατακτητὴς Τούρκος, καὶ ἂν δὲν ἦτο φύσει βάρβαρος, ἀπῆτει πάντοτε ἀπὸ τὸν δουλωθέντα Ἑλληνα, οὐ μόνον τὴν πλήρωσιν τῶν ἀπολύτων αὐτοῦ ἀναγκῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἡδυπαθειῶν καὶ καταχρήσεών του. Κατὰ τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας του, ὁ ἄπιστος καὶ δούλος, ἦ ῥα γιὰς καλούμενος, ἦτο κτήνος, τὸ ὁποῖον ὤφειλε νὰ ἐργάζεται ὑπὲρ τοῦ δεσπότου του καὶ νὰ διατίθεται κατ' ἀρέσκειαν.

Ἡ δὲ τοῦ ἰθαγενοῦς στοιχείου κυρία ἀσχολία ὑπηγορεύετο ὑπὸ τῆς θέσεως εἰς ἣν κατώκει, διότι οἱ μὲν ὄρειοὶ διῆγον βίον ποιμενικόν καὶ πολεμικόν ἢ ἀρματωλικόν· οἱ δὲ πεδίατοι γεωργικόν· καὶ οἱ παράλιοι καὶ νησιῶται ναυτικόν. Ἀλλὰ καὶ οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ ναυτικοὶ ἠναγκάζοντο πολλάκις ἐκ τῶν ἀρπαγῶν καὶ βιαιοπραγιῶν τῶν Τούρκων, νὰ ἐγκαταλείπωσι τὸ ἄροτρον καὶ τὴν κώπην, καὶ δράττοντες τὰ ὄπλα ν' ἀνέρχωνται εἰς τὰ ὄρη καὶ νὰ διάγωσι βίον κλέπτικον ἢ ἀρματωλικόν, ὅπως ἐξασφαλίζωσι τὴν ὑπαρξιν καὶ ἐλευθερίαν των, καὶ ἐπιτίθενται συνάμα κατὰ τῶν τυράννων των.

Οἱ μᾶλλον ὁμῶς ὑπὸ τούτων ἐξυβριζόμενοι καὶ ἀεννάως βασανιζόμενοι, ἦσαν προπάντων οἱ γεωργοὶ ὡς μονιμώτεροι, καὶ κατόπιν αὐτῶν οἱ ποιμένες, διότι ἀμφοτέροι ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀκτῆμονες· ἡ πλειοτέρα καὶ μᾶλλον γόνιμος γῆ κατεῖχτο ὑπὸ τῶν Τούρκων· ἐκεῖνοι ἦσαν πολλαχοῦ ὡς δουλοπάροικοι. Δυσαναλογία μεγίστη ὑπῆρχεν ὡς πρὸς τὰς γαίας μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων.

Εἰς μὲν τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, οἱ Ἑλληνες κατεῖχον ὡς ἔγγιστα	στρέμμ.	1,636,780.
Οἱ δὲ Τούρκοι	»	1,283,730.
Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν οἱ Ἑλληνες	»	5,178,440.
Οἱ δὲ Τούρκοι	»	2,082,990.
Εἰ τὴν Πελοπόννησον οἱ Ἑλληνες	»	1,500,000.
Οἱ δὲ Τούρκοι	»	3,000,000.
Εἰς τὴν Κρήτην οἱ Ἑλληνες . . .	»	1,520,000.
Οἱ δὲ Τούρκοι	»	2,280,000.

Τὸ σύνολον λοιπὸν τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατεχομένων γαιῶν ἀνέρχεται εἰς στρέμματα 9,835,220, καὶ τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς στρέμμ. 8,646,720. Εἰς τὰ ποσὰ ὁμῶς ταῦτα δὲν περιέχεται ἡ ἔκτασις τῆς Θεσσαλίας, διότι αἱ περὶ αὐτῆς ἀκριβεῖς πληροφορίες ἐλλείπουσιν, οὔτε ἡ ἔκτασις τῶν γαιῶν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, διότι κατεῖχτο ἅπανα ὑπὸ Ἑλλήνων. Ἀντιπαραβάλλοντες τώρα τὸ ποσὸν τῶν στρεμμάτων πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ πληθυσμοῦ, παρατηροῦμεν οὐχὶ μὲ μικρὰν ἡμῶν ἐκπληξιν, ὅτι ἀναλογοῦν εἰς ἕκαστον Ἑλληνα στρέμματα ὡς ἔγγιστα 9 1)2, καὶ εἰς ἕκαστον Τούρκον στρέμμ. ὡς ἔγγιστα 79. Ὡστε καὶ ἂν ἅπαντες οἱ Ἑλληνες κατεῖχον τὴν μικρὰν ἐκείνην, καὶ ἀνεπαρκῆ πρὸς τὰς ἀνάγκας των ἔκτασιν, ἤθελον εἶσθαι πάντοτε ὡς δουλοπάροικοι ἀπέναντι τῶν Τούρκων, κατεχόντων ἐννεάκις πλειοτέραν, διότι καὶ ἡ ἀξία τῶν γαιῶν ἦτο λίαν εὐτελής· ἕκαστον στρέμμα κατὰ μέσον ὄρον ἐτιμᾶτο ἀντὶ γροσίων 35. Ἐπομένως ὅλη ἡ κτηματικὴ περιουσία ἑκάστου Ἑλλήνου, ἰσοδυναμοῦσε μὲ γρ. περίπου 300, τῶν ὁποίων ὁ ἐτήσιος τόκος, ἔστο καὶ πρὸς 10 τοῖς 0)0, ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐπαρκέσῃ καὶ δι' ἀπλοῦν ξηρὸν ἄροτρον. Πλὴν ἡ ἔκτασις ἐκείνη ἦν κατεῖχον οἱ

Ἕλληνας, δὲν ἦτο καὶ ἰσομερῶς διανεμημένη· οἱ πλείστοι ἦσαν ἐντελῶς ἀκτήμονες.

Ἐάν δὲ προσθέσωμεν καὶ τοὺς ὁποίους ὄφειλον ν' ἀποτίωσι κατ' ἔτος φόρους, θέλομεν ἰδῆ ὅτι ἡ θέσις ἐν γένει τῶν Ἑλλήνων ἦτο, καὶ ἀνεξαρτήτως ἐτέρων δεινῶν, πολὺ κατωτέρα ἀπὸ τῆς τῶν δουλοπαροίκων, διότι ἐκτὸς τῆς Θεσσαλίας, περὶ τῆς ὁποίας, ὡς διελάβομεν, δὲν ἔχομεν σαφεῖς γνώσεις, καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, αἵτινες ἐπλήρονον μόνον πρὸς τὸν Καπιτὰν Πασᾶν καὶ τὸν Μπέην τῆς Ῥόδου γρόσια 550,000 περίπου, ἢ Δυτικῆ καὶ Ἀνατολικῆ Ἑλλάδος, ἢ Πελοπόννησος, ἢ Κρήτη καὶ ἢ Χίος, ἐπλήρονον διὰ χαρὰ τσι ο ν ἢ κεφαλικόν φόρον γρ. 1,769,930, καὶ διὰ ν ο υ ζ ο ὕ λ ἄ θ α ρ ἰ ζ, ἦτοι ἐγγεῖον φόρον γῆς κατοικουμένης μετὰ ἐτέρων τινῶν συμμίκτων γρ. 2,126,670. Ἐκτὸς ὅμως τῶν φόρων τούτων, ἦτο καὶ ἕτερος ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν, διότι κατὰ τοὺς Τουρκικοὺς νόμους ὅλη ἡ γῆ κατακτηθείσης τινὸς χώρας, ἀνήκει εἰς τὸν Σουλτάνον· οἱ κάτοχοι αὐτῆς θεωροῦνται ὡς ἐπικαρπῶται, ἐπομένως οἱ διάδοχοι καὶ κληρονόμοι αὐτῶν ὡς νέοι ἐπικαρπῶται ὑπέκειντο εἰς τινα φόρον, ὅστις ἐπληρόνετο εἰς τὸν ἰδιαιτερον θησαυρὸν τοῦ Σουλτάνου, καλούμενον Βεκτουλ-μαλι-μιρί.

Ἐνεκα λοιπὸν τοιαύτης εἰλωτικῆς θέσεως, οἱ Ἕλληνας ὄφειλον ἐξ ἀνάγκης, ὅπως ἀποζῶσι τοῦλάχιστον, νὰ καλλιεργῶσι τὰς γαίας τῶν Τούρκων. Πρὸς παράληψιν δὲ καὶ καλλιέργειαν αὐτῶν τρία ὑπάρχον εἶδη μισθώσεως ἢ ἐνοικιάσεως. Τὸ συντροφικόν, τὸ τριτάρικον, καὶ τὸ γεώμορον ἢ ἡ ἀποκοπή. Διὰ τοῦ πρώτου διενέμοντο ὅτε ἰδιοκτῆτης καὶ ὁ γεωργὸς ἐξ ἡμισείας τοὺς

καρπούς, ἀφοῦ ἤθελον προαφαιρέσει τὴν δαπάνην τῆς παραγωγῆς καὶ τὸν φόρον τῆς δεκάτης. Διὰ τοῦ δευτέρου διενέμοντο ἐκ τρίτου τοὺς καρπούς, ἀφοῦ ἤθελον προαφαιρέσει τὸν φόρον τῆς δεκάτης, δύο δὲ ἄλλα ἐλάμβανε μερίδια ὁ καταβαλὼν μόνος τὴν δαπάνην, καὶ ἐν ὁ ἕτερος· ἢ ἐνοικίασις αὐτῆ ἦτο ἢ συνθηθεστέρα. Διὰ τοῦ τρίτου τέλος ὁ γεωργὸς κατέβαλεν ὅλην τὴν δαπάνην, ἐπλήρονε τὸν φόρον τῆς δεκάτης, καὶ ἔδιδε μόνον εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην ὅσον εἶχε σπείρει, τὸ ὅποιον ἐκαλεῖτο γεώμορον ἢ ἴμορον.

Ὡς πρὸς δὲ τὰ ἐλαιόδενδρα ἐπεκράτει ἢ συνήθεια, νὰ δίδονται εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην μόνον τὰ δύο ἑβδομα τοῦ προϊόντος. Πλὴν οἱ Τούρκοι, τοὺς ὁποίους ἐμιμοῦντο καὶ πολλοὶ Ἕλληνας μεγαλοκτηματῆται, ὑπέβαλλον τοὺς ἐνοικιαστὰς γεωργούς καὶ εἰς πλείστας ἀγγαρίας. Ὄφειλον οὗτοι λ. γ. νὰ καλλιεργῶσιν ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῶν ἰδιοκτητῶν, τὸ εὐφορώτερον μέρος τοῦ κτήματος καλούμενον παρὰ σ πό ρ ι, νὰ χορηγῶσι δωρεὰν τὰ ζῶά των εἰς τὰς διαφόρους ἐκείνων ἀνάγκας, νὰ προσφέρωσιν εἰς αὐτοὺς μέρος ἐκ τῶν βοσκημάτων των, καὶ νὰ παρέχωσιν ἑτέρας προσωπικὰς ὑπηρεσίας. Τοιαῦται ἦσαν ἐν γένει καὶ ὡς πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν αἱ σχέσεις μεταξὺ δεσποτῶν καὶ δεσποζομένων. Τίνες δὲ ἦσαν ἐν περιπτώσει ἐλλείψεως τινος τῶν τελευταίων; — Ἡ ἀπόλεια συνήθως τῆς ζωῆς, ἢ ἡ φυγάδευσις εἰς τὰ ὄρη.

Περὶ χειροτεχνίας καὶ ἐμπορίου δὲν ὀμιλοῦμεν, διότι ταῦτα διετέλουν εἰς νηπιωδεστέραν ἀπὸ τὴν τῆς γεωργίας κατάστασιν· ὡσαύτως καὶ περὶ ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, ἅτινα ἢ ἦσαν σπανιώτατα, ἢ ἀπηγορευμένα· ἕτερον φῶς ἀπὸ τὸ τοῦ Κορανίου ἦτον ἐπιθλαβὴς ἢ ἀνωφελές. Ἄς διαλάβωμεν ἤδη καὶ περὶ

της πολιτικής μηχανής, ἢ τοῦ διοικητικοῦ συστήματος.

Εἰς τὸν πολιτικὸν καὶ διοικητικὸν τῆς ἐπὶ Τουρκοκρατίας Ἑλλάδος ὄργανισμὸν, δὲν πρέπει βεβαίως ν' ἀναζητῶμεν ἀρχῆς συνταγματικοῦ καὶ δημοσίου δικαίου, ἢ διάκρισιν καὶ ὀρισμένα καθήκοντα Ἀρχῶν, κανονικὴν καὶ προδεδημοσιευμένην νομοθεσίαν· τὰ τοιαῦτα ἦσαν ὅλως ἀλλότρια εἰς τοὺς Τούρκους· σύγχυσις καὶ χάος ἐπεκράτει παντοῦ. Ὁ ἰδιογενὴς καὶ θρησκευτικὸς αὐτῶν πολιτισμὸς ἀπειροπαίετο ἐπιστημονικὰς γνώσεις καὶ ἰδέας τάξεως. Τὸ Κοράνιον ἦτο δι' αὐτοὺς τὸ πᾶν· δὲν ἦτο μόνον ἱερὸν βιβλίον, ἀλλὰ καὶ πολιτικὸν καὶ νομικὸν καὶ διοικητικόν. Αὐτὸ καὶ τὰ ἐπίσημα σχόλιά του, ἦσαν αἱ πανδέκται καὶ ὁ Κώδιξ τῶν Τούρκων. Συνωδᾶ πρὸς τὰ ὑπ' αὐτοῦ διαταττόμενα ἐβρύθμιζον καὶ θρησκευτικὴν καὶ πολιτικὴν διαγωγὴν· αὐτὸ ἦτον ἡ βᾶσις τοῦ πολιτικοῦ καὶ διοικητικοῦ ὄργανισμοῦ πάσης κατακτηθείσης χώρας· καὶ ἡ Ἑλλὰς λοιπὸν ἐπὶ τῇ βᾶσει αὐτοῦ ὀργανίσθη. Ὁ πολιτικὸς καὶ διοικητικὸς αὐτῆς ὄργανισμὸς, ἦτο σχεδὸν ὁμοιόμορφος εἰς ὅλας τὰς Ἐπαρχίας, ὥστε ἀρκεῖ νὰ περιγράψωμεν μίαν ἐξ αὐτῶν, καὶ νὰ σημειώσωμεν τὰς μικρὰς τῶν ἐτέρων διαφορὰς, ὅπως λάβωμεν πλήρη αὐτοῦ γνῶσιν. Λαμβάνομεν λοιπὸν ὡς μεγαλητέραν, καὶ ὡς ἔχουσαν ἐντελέστερον Τουρκικὸν σύστημα, τὴν Πελοπόννησον.

Αὕτη ὑποδιαιρεῖτο εἰς 24 Διαμερίσματα ἢ μικροτέρας Ἐπαρχίας, ἐκάστη τῶν ὁποίων περιελάμβανεν ἀνάλογον ἀριθμὸν κωμῶν ἢ χωρίων. Ἐδιοικοῦντο δὲ ἅπασαι, ἐκτὸς τῆς Μάνης, ὁμοιομόρφως. Εἶχεν ἐκάστη ἓνα Καδὴν, ἓνα Βοϊβόδα, δύο Κοτσαμπασήδασ, ἓνα Σενδούκ-Ἐμιρῆ (Ταμίαν),

ἓνα Καπούκ-μπουλούκ-μπασῆ (Ἀστυνόμον), καὶ ὅπου ὑπῆρχον πολλοὶ Τοῦρκοι ἓνα Ἀϊάνην. Αἱ δὲ κῶμαι εἶχον δύο ἢ τρεῖς Προεστῶτας.

Διοικητὴς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς τῆς Πελοποννήσου, ἦτον εἰς Πασᾶς τριῶν Τοῦϊων (εοδε) καλούμενος Μόρα Βαλεσης, καὶ διοριζόμενος μεθ' ἑνὸς διερμηνέως ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου πρὸς τοῦ ὁποίου τὰ φερμάνια ὄφειλε πάντοτε νὰ συμμορφοῦται. Ἡ διάρκειά του ἦτον ἀόριστος, ἐξαρτᾶτο ἀπὸ τὴν διαγωγὴν του καὶ τὴν θέλησιν τοῦ Σουλτάνου. Ἐδρα αὐτοῦ καὶ Πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου ἦτον ἡ Τρίπολις (Τριπολιτσιά). Πλὴν τούτου, δύο ἕτεροι Πασάδες δύο Τοῦϊων ἐστέλλοντο ὑπὸ τῆς Πύλης, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἔδρευεν εἰς Ναύπλιον, ὁ δὲ εἰς Μοθώνην· ἀμφότεροι ὁμως ὑπέκειντο εἰς τὸν Μόρα Βαλεσην.

Εἰς πᾶσαν δὲ τούτου ἔλευσιν ἢ ἀντικατάστασιν, ὄφειλον ὅλοι τῆς Πελοποννήσου αἱ Ἀρχαὶ νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὴν ἔδραν του εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὴν πρὸς αὐτὰς ἀνακοίνωσιν τῶν διαταγῶν τοῦ Σουλτάνου καὶ τὴν ἀπόλυσίν των, διώριζε τὸ συμβούλιόν του ἐξ ἑνὸς ἢ δύο ἐκ τῶν ἐπιστημοτέρων Τούρκων, δύο Κοτσαμπασήδων καὶ ἑνὸς διερμηνέως, πλὴν δὲν ἦτο καὶ ὑπόχρεος ν' ἀκολουθῆ τὴν γνώμην του. Ὅσακις ἔκρινεν ἀναγκαίαν τὴν εἰσαγωγὴν νεωτερισμοῦ τινος, ὄφειλε προηγουμένως νὰ συμβουλευῆται ὅλας τὰς Τοπικὰς Ἀρχὰς, καὶ μετὰ ταῦτα ν' ἀναφέρῃ τὰ πάντα πρὸς τὴν Πύλην. Ὅφειλε προσέτι νὰ συγκαλῆ κατ' ἔτος εἰς τὴν Πρωτεύουσαν ὅλους τοὺς Κοτσαμπασήδασ, ν' ἀνακοινῶν ἑαυτοὺς τὰς διαταγὰς τῆς Πύλης, νὰ ὑποδεικνύῃ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως, τὸ ποσὸν τῶν εἰσπραχθησομένων φόρων, καὶ τοὺς διορισμοὺς τῶν Βαϊβοδῶν· ἀ-

φοῦ δὲ ἤθελε λάβει εἰς πάντα τὰ ἀνακοινωθέντα τὴν συγκατάθεσιν των, ἐπραττεν ἀκολούθως αὐτὸς τὰ δέοντα. Εἰς σοβαρωτέρας ὁμως περιπτώσεις, εἴτε πολέμου, εἴτε ἐσωτερικῶν ταραχῶν, προσεκάλει καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς, ὅπως βεβαιώνηται περὶ τῆς ἡσυχίας καὶ ὑποταγῆς τῶν χριστιανῶν. Αἱ ἀποφάσεις του ὤφειλον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νὰ στηρίζωνται εἰς τὸ Ἰλάμιον (κῦρος) τοῦ Μωάμεθ. Ἐφρουρεῖτο δὲ ὑπὸ 150, ὀπλοφόρων, οἵτινες ὠνομάζοντο **Κ α β ἄ σ α ι ἢ Κ α β ἄ σ ι δ ε ς**, καὶ ὑπὸ ἐνός **Ἰ τ σ α γ ἄ** καὶ δημίου. Ἄπαντες οὗτοι ἐφύλαττον τὴν εἰσοδὸν τοῦ οἴκου τοῦ Πασᾶ, ἐν ἀπλοῦν τοῦ ὁποίου νεῦμα ἤρκει ν' ἀφαιρέσῃ τὴν ζωὴν οἰουδήποτε.

Ἡ Πύλη ἀπέστειλε προσέτι ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Πασᾶ ἐτέρους τέσσαρας ἀξιωματικούς, ἐξ ὧν οἱ δύο, ὁ **Μ π ο υ κ α μ π ε ἰ λ ε τ σ ῆ ς** καὶ ὁ **Τ ε φ τ ἔ ρ Κ ε χ α γ ι ᾶ ς** ἦσαν πολιτικοί, καὶ οἱ ἕτεροι δύο, καλούμενοι Ἀλάι Μπέιδες, στρατιωτικοί. Ἐκ τῶν δύο τούτων, ὁ μὲν ἔμενεν εἰς Τρίπολιν καὶ ὁ ἕτερος εἰς τὸν Μιστρᾶν (Σπάρτην) ἦσαν δὲ ἀμφότεροι ἀρχηγοὶ δύο στρατιωτικῶν ταγμάτων, τῶν Σπαγήδων. Ἐκ δὲ τῶν δύο πρώτων, ὁ **Μ π ο υ κ α μ π ε ἰ λ ε τ σ ῆ ς** ἐκράτει τὰ βιβλία εἰς τὰ ὁποῖα ἐσημειόνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων, τὰ ὄρια τῶν Διαμερισμάτων ἢ Ἐπαρχιῶν, καὶ ἐκεῖνα τῶν κωμῶν καὶ τῶν γεωργημένων καὶ ἀγεωργητῶν γαιῶν. Ὁ δὲ **Τ ε φ τ ἔ ρ Κ ε χ α γ ι ᾶ ς** ὤφειλε μόνον νὰ παρευρίσκηται εἰς τὴν ἀποσφράγισιν τῶν βιβλίων ἐκεῖνων.

Ὁ **Κ α δ ῆ ς**, ὃν εἶχεν ἐκάστη τῆς Πελοποννήσου Ἐπαρχία, ἐξελέγετο ὑπὸ τοῦ **Ῥ ο ὄ μ ε λ η Κ α δ ε ἰ λ ε σ κ ι ἔ ρ η** ἐκ τῆς τάξεως τῶν νομικῶν Τούρκων, καὶ διεμένεν ἐν τῇ θέσει του ἐξ ἢ δώδεκα καὶ

σπανίως δεκαοκτῶ μηνας. Ἐδίκαζεν ἀνεκλίτως ὅλας τὰς ἀστυκὰς καὶ ἐμπορικὰς ὑποθέσεις. Μόνος ὁ Πασᾶς ἠδύνατο καταχρηστικῶς ν' ἀναστέλλῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεών του, ἐκκαλῶν αὐτὰς εἰς Τρίπολιν πρὸς ἀναθεώρησιν. Πλὴν καὶ ἄνευ τοιαύτης ἀναστολῆς, αἱ δίκαι ἐνεκα τῆς ἀσφαλείας καὶ ἀντιφάσεως τῆς Τουρκικῆς νομολογίας, ἐρμηνευομένης διαφοροτρόπως ὑπὸ τῶν Οὐλεμάδων, διαιωνίζοντο ὡς καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ ὀριστικῶς περατωθεῖσαι, ἠδύνατο ν' ἀναδικασθῶσιν, ὡσάκις ἐδιωρίζετο νέος Πασᾶς ἢ Καδῆς, καὶ πολλάκις ἢ νέα ἀπόφασις ἦτον ἀντίθετος τῆς πρώτης, διότι ὁ μὲν **λ. γ.** ἀπεφάσιζε κατὰ τὴν γνώμην ἐνός νομομαθοῦς, ὁ δὲ κατ' ἐκείνην ἐτέρου ἐπομένως αἱ δίκαι ἐπερατοῦντο ἢ ἐκ τῶν ἐθίμων τοῦ τόπου, ἢ ἐκ τοῦ χρόνου, ἢ ἐκ τῆς ἀπαυδήσεως τῶν διαδίκων. Αἱ ποινικαὶ ὑποθέσεις ἐδικάζοντο ὅλαι ὑπὸ τοῦ Πασᾶ, ἐκτός ἂν οὗτος ἀνέθετεν αὐτὰς εἰς τὸν Καδῆν.

Ἐκτός ὁμως τῶν δικαστικῶν καθηκόντων ἐξετέλει ὁ Καδῆς καὶ ἐτέρας ὑπηρεσίας. Ἐδικαιοῦτο ν' ἀκούῃ καὶ ν' ἀναφέρῃ τὰ παράπονα τῶν κατοίκων εἰς τὰς προϊσταμένας Ἀρχὰς, ν' ἀντιπαραβάλλῃ τοὺς φόρους καὶ ἐλέγχων αὐτοὺς νὰ γράφῃ πρὸς τὸν Πασᾶν Ἰλάμιον (κῦρωσιν). Εἰς αὐτὸν ὑπεβάλλοντο καὶ ὅλαι αἱ πωλήτεις ἀκινήτων οἰωνδήποτε, αἵτινες διὰ τοῦ παρ' αὐτοῦ ἐκδιδομένου **Χ ο τ σ ε τ ἰ ο υ** (ἀγοροπωλητηρίου), ὑπογεγραμμένου ὑπὸ Τούρκων ἢ Χριστιανῶν μαρτύρων, καθίσταντο νόμιμοι. Εἰς τὰ τοιοῦτου εἶδους ἔγγραφα ἦτο δεκτὴ καὶ ἡ μαρτυρία τῶν Χριστιανῶν, ἀλλ' εἰς τὰς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Τούρκων διαφορὰς ἦτον ἀπαράδεκτος. Ἐδικαιοῦτο τέλος ὁ Καδῆς νὰ κυρώνῃ καὶ τὰς πρὸς τὸν Πασᾶν,

ἢ τὴν Πύλιν ἀπευθυνομένης ὑπὸ τῶν Ἐπαρχιῶν ἐκκητῆριους.

Ὁ Βοϊβόδας ἐδιωρίζετο καταρχὰς ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου κατ' αἰτήσιν τῆς κοινότητος, ἢ τῶν Μαλικιὰ μ. Σααμπίδων (ἀγοραστῶν τῆς δεκάτης), πλὴν μετὰ ταῦτα κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου ἐδιωρίζετο ὑπὸ τοῦ Πασᾶ, ἐκ τῶν νευμάτων τοῦ ὁποίου καὶ ἐξαρτᾶτο. Ὁ Βοϊβόδας εἰσέπραττε τὸ χαράτσιο, ἐκτελοῦσε τὰς ποινικὰς ἀποφάσεις, ἤκουε τὰς περὶ εὐταξίας καὶ φορολογίας αἰτήσεις τῶν Κοτσαμπασήδων, καὶ εἰς πᾶσαν πώλησιν γῆς, ἐξέδιδε τὴν κύρωσιν, λεγομένην τὰ πὶ, ἐξ ἧς καθίστατο νόμιμος καὶ ἀπρόσβλητος. Διέμενε δὲ ἐν τῇ θέσει του ἐν μόνον ἔτος. Ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ μετὰ 10 ἢ 15 ἀρματωλῶν, ἦτον ὁ Καποὺ-μπολοὺκ-μπασσῆς (Ἀστυνόμος), ἐκλεγόμενος ὑπὸ τῶν Κοτσαμπασήδων, πλὴν ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως τούτων, οὐδεμίαν διαταγὴν ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ.

Ὁ Αἰάνης, διοριζόμενος ὑπὸ τοῦ Πασᾶ, ἐπροστάτευε τὰ δίκαια τῶν ὁμοθρήσκων του.

Οἱ Κοτσαμπάσηδες ἐξελέγοντο κατὰ πλειοψηφίαν ὑπὸ τῶν Προεστώτων τῶν κωμῶν, συνεργομένων εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἐπαρχίας, καὶ ἀνευ τῆς παρεμβάσεως Τουρκικῆς Ἀρχῆς. Μετὰ τὸ πέρασ τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνος, οἱ ἐκλογεῖς ἐπαρουσίαζον τὸ ἐξαγόμενον εἰς ἔγγραφον, φέρον τὰς υπογραφὰς καὶ τὴν σφραγίδα των εἰς τὸν Καδὴν, ὅστις ἐπὶ παρουσίας τοῦ τε Βοϊβόδα, τοῦ Αἰάνου, καὶ τῶν ἐγκριτωτέρων Τούρκων, ἐξέδιδε τὸ Ἰλάμιον, ἧτοι τὴν ἐπικύρωσιν, δι' ἧς ἐπεβεβαιοῦτο ἡ γνησιότης καὶ ἐλευθερία τῆς ἐκλογῆς. Μετὰ ταῦτα παρεπέμποντο τὰ πάντα εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Πασᾶ.

Οἱ Κοτσαμπάσηδες ἐξελέγοντο δι' ἐν μόνον ἔτος, πλὴν ἠδύνατο νὰ διατηρῶνται καὶ ἀκολούθως, ἢ καὶ διὰ βίου, καὶ κάποτε νὰ διαδέχωνται καὶ ὑπὸ τῶν τέκνων των, ἐὰν οἱ ἐκλογεῖς καθυπέβαλλον εἰς τὸν Πασᾶν ἐγγράφως μόνην τὴν συγκατάθεσίν των. Εἰς τὸ τέλος ὁμῶς ἐκάστου ἔτους ὤφειλον πάντοτε νὰ δίδωσι λόγον τῆς διοικήσεώς των, καὶ νὰ ἐπιδοκιμάζωνται ὑπὸ τῶν ἐκλογέων. Αὐτοὶ ἐκανόνιζον τὸν τρόπον τῆς τῶν φόρων εἰσπράξεως, δυνάμενοι συνάμα νὰ προβῶσι καὶ εἰς ἐκτάκτους δαπάνας, πλὴν ὤφειλον νὰ υποβάλλωσιν ἀκολούθως αὐτὰς εἰς τὴν ἐγκρισίν τῆς συνελεύσεως τῶν ἐκλογέων.

Ἐδικαιοῦντο προσέτι, ἀνευ τῆς ἐπεμβάσεως Τουρκικῆς Ἀρχῆς, νὰ δικάζωσιν ὅλας ἐν γένει τὰς υποθέσεις τῶν Χριστιανῶν, ἐὰν ἄσμενοι ὑπεβάλλοντο εἰς αὐτούς, καὶ νὰ τοὺς ἐλευθερώνωσιν, ὁσάκις αὐθαιρέτως ἐφυλακίζοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ προσέφευγον εἰς αὐτούς. Ἀνευ τῆς ἀδείας καὶ γνώμης αὐτῶν, οὔτε διανομῆ, οὔτε εἰσπραξίς φόρων ἐγένετο. Πᾶσα δὲ ἀναφορὰ τῶν κωμῶν καὶ χωριῶν, ἔπρεπε δι' αὐτῶν νὰ μεταβιβάζηται πρὸς τὸν Πασᾶν. Διαρκούσης τῆς διοικήσεώς των, εἰς οὐδένα ἕτερον ἦσαν ὑπόλογοι, εἰμὴ εἰς τὸν Πασᾶν, ὅστις ἐδικαιοῦτο καὶ νὰ τοὺς τιμωρήσῃ καὶ νὰ τοὺς βραβεύσῃ. Εἶχον ὁμῶς μεγάλην ἰσχὺν καὶ ἐπιρροὴν ἐν Πελοποννήσῳ, αἰτινες προσέκυπτον εἰς αὐτούς ἐκ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς ἀσυμφωνίας τῶν Τούρκων, καὶ ἐκ τοῦ ἐθίμου τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ χρόνου μετετράπη εἰς δικαίωμα, τοῦ νὰ στέλλωσιν αἱ Ἐπαρχίαι εἰς Κωνσταντινούπολιν, καταρχὰς ἓνα ἢ δύο, καὶ ἀκολούθως τρεῖς ἢ τέσσαρας προκρίτους ὡς ἐπιτρόπους των, καλουμένους Βεκίλληδας τοῦ Μορέως. Οὗτοι

εξέφραζον τὴν γνώμην των ἐπὶ ὄλων τῶν ὑποθέσεων τῆς Πελοποννήσου, ὑποβαλλομένων εἰς τὴν Πύλην. Ἦ ἐν ταύτῃ ἰσχύς των, ἔθετεν εἰς περιστολὴν τοὺς Πασάδας τῆς πατρίδος των, καὶ ἐνίοτε ἐπήνεγκε καὶ τὴν ἀποβολὴν των.

Ὁ Σενδούκ Ἐμιρῆς (Ταμίας) ἐφύλαττε τὰ χρήματα, ὅσα ἐμελλον νὰ μεταδοθῶσιν εἰς τὰς Τουρκικὰς Ἀρχάς. Ἄν καὶ ἐξαρτᾶτο ἀπὸ τὸν Πασᾶν, ὑπέκειτο ὅμως καὶ εἰς τὰς διαταγὰς τῶν Κοτσαμπασήδων, διότι αὐτοὶ ὑπέγραφον καὶ τοὺς λογαριασμούς του καὶ τοὺς καταλόγους τῶν φόρων.

Οἱ Προεστώτες τῶν κωμῶν καὶ τῶν χωρίων, ἐξέλεγον καὶ ἴδιον Ταμίαν, καλούμενον Καψιμάλην, ὅστις ὤφειλε ν' ἀναφέρῃ εἰς αὐτοὺς πάντα τὰ ἀφορῶντα τὴν κώμην καὶ τὸ χωρίον των.

Ἐκ τοῦ ὁμοιομόρφου τούτου συστήματος τῆς Πελοποννήσου, ἐξαιρεῖτο ἡ Μάνη. Αὕτη μέχρι τοῦ 1770, ἐδιοικεῖτο ὑπὸ Καπιτάνων (ὀπλαρχηγῶν), ἐξ ὧν ἐξελέγετο ὁ ἀρχηγός, καλούμενος Μπάς καπιτάν, καὶ ἐπλήρονε ἐτήσιον φόρον γροσ. 4000. Τουρκικὴ ὅμως Ἀρχὴ οὐδέποτε ἐγκατεστάθη εἰς αὐτὴν. Μετὰ τὸ 1770, ὁ Καπιτάν Πασᾶς κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου, διώριζεν ἐγγύριον Τοπάρχην, ὀνομαζόμενον Μπέιν τῆς Μάνης, ὅστις ὤφειλε νὰ διατηρῇ ἐν αὐτῇ τὴν τάξιν, νὰ ἀποστέλλῃ εἰς τὸν Καπιτάν Πασᾶν τὸν ἐτήσιον φόρον, ἀνερχόμενον εἰς γρ. 15000, καὶ νὰ ζητῇ ἐν ἀνάγκῃ τὴν βοήθειάν του.

Τὰ Σαντσακία τῆς λοιπῆς στερεᾶς ἐδιοικοῦντο ὡς ἡ Πελοπόννησος, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι οὐτε οἱ Κοτσαμπάσηδες ἐξελέγοντο ὑπὸ τῶν Ἐπαρχιωῶν, οὐτε αὐταὶ ἐδικαιοῦντο νὰ στέλλωσι προκρίτους εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου ἐδιοικοῦντο διαφοροτρόπως. Ἡ Ὑδρα καὶ αἱ Σπέτσαι ἀριστοκρατικῶς καὶ τὰ Ψαρά δημοκρατικῶς. Ἡ Σάμος ὑπὸ ἐνὸς Ἐπάρχου Τούρκου, διοριζομένου ὑπὸ τοῦ Σεχοῦλ-Ἰσλάμ. Ἡ Τήνος, ἡ Ἄνδρος καὶ ὄλαι αἱ λοιπαί, αἱ ὑποκείμεναι εἰς τὸν Καπιτάν Πασᾶν καὶ τὸν Μπέιν τῆς Ῥόδου, ἐδιοικοῦντο ὑπὸ ἐνὸς Ζαμπίτου (Ἀστυνόμου), ὅστις ὅμως οὐδὲν ἴσχυεν ἄνευ τῆς συναινέσεως τῶν Προεστώτων. Ἡ Χίος μόνη εἶχεν ἰδιαίτερα προνόμια, καὶ ἡ Κρήτη ἐδιοικεῖτο ὑπὸ ἐνὸς Πασᾶ, διοριζομένου ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐσωτερικὴν ἀστυνομίαν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, οἱ Ἕλληνες κατὰ ἀνοχὴν μᾶλλον καὶ φιλοτιμίαν ἀναγκαστικὴν τῶν Τούρκων, εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγωσι διὰ τῶν Κοτσαμπασήδων, ἓνα Καπιτάνον (ἀρχηγόν), ἔχοντα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του 20, ἢ 30 ἀρματωλοὺς, μετὰ τῶν ὁποίων ἐξησφάλιζε τὰς ὁδοὺς καὶ τὴν χώραν ἀπὸ τὰς κλοπᾶς. Ἡ ἐκλογή του ἀνήκε μὲν εἰς τοὺς Κοτσαμπασήδας, πλην ὁ διορισμὸς του ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Πασᾶ.

Καίτοι ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις οὐτε τάξεις ἀναγνωρίζει, οὐτε προσόντα ἀπαιτεῖ, ὅπως διορίξῃ εἰς δημοσίας θέσεις, καθότι τὸ αὐθαίρετον αὐτῆς ἀναβιβάζει εἰς τὰ ὑπατά ἀξιώματα καὶ τοὺς βαναυσοτέρους καὶ ἀμαθεστέρους ἀνθρώπους, οὐχ ἥττον ὅμως ἀπαιτοῦσε παρὰ τῶν Ἑλλήνων κτηματικὴν τινα περιουσίαν καὶ ἠθικὴν ἐπιβροήν, ὅπως ἐξασφαλίζηται κατὰ τὴν εἰσπραξίν των φόρων. Οἱ Κοτσαμπάσηδες καὶ οἱ Καπιτάνοι, ἦσαν καὶ οἱ πρῶτοι κτηματῖαι καὶ οἱ μεγαλητέραν ἐξασκοῦντες ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ τὴν ἐπιβροήν. Ἐνεκα τούτου καὶ διαρκούσης τῆς ἐπαναστά-

σεως αὐτοὶ διεύθυνον τὰ διοικητικὰ καὶ στρατιωτικὰ, ὡς καὶ πρῶτοι αὐτοὶ ἀπεστάτησαν καὶ ὤπλισαν τὸν λαὸν κατὰ τῶν Τούρκων.

Δ'.

Τοιοῦτον ἦτο κατὰ τύπον, οὐχὶ κατ' ἐφαρμογὴν, καὶ τὸ πολιτικὸν καὶ διοικητικὸν τῆς ἐπὶ Τουρκοκρατίας Ἑλλάδος σύστημα. Ἀφηγηθέντες αὐτὸ ὡς καὶ τὴν δουλικὴν κατάστασιν, ἐξ ἧς ἐκείνη ἀπηλλάχθη, δὲν προθέμεθα σκοπὸν νὰ ὑποβάλωμεν αὐτὰ εἰς ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, διότι ἡ ἐπιστῆμη οὔτε ἀναγνωρίζει τοιαῦτα συστήματα, οὔτε προσπορίζεται ὠφελειὰν τινὰ ἐκ τῆς ἀναλύσεώς των· ἀλλότρια, ἰδιογενῆ καὶ αὐθαίρετα ἐν τῷ διοργανισμῷ των, γεννῶνται καὶ ἀποθνήσκουν ὁμοῦ μὲ τὸν δεσποτισμὸν, ὅστις τὰ ἐφιλοτέχνησεν, ἀλλὰ διεννοήθημεν νὰ καταδείξωμεν, ἐκ ποίας κοινωνικῆς καταστάσεως καὶ πολιτικοῦ κυκεῶνος ἐξήρχετο ἡ ἀρτιγενῆς Ἑλλάς μετὰ πάροδον τεσσάρων σχεδὸν αἰώνων.

Ὁ μακραίων καὶ δουλοπάροικος αὐτῆς βίος, διατρεφόμενος συνεχῶς καὶ ὑπὸ βαρβαρικῶν ὠμοτήτων καὶ αἰσχροπραγιῶν, οὐ μόνον ἀπεστέρει τὰ πλήθη ἐκ πάσης διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως, ἀλλὰ μετέδιδεν εἰς αὐτὰ καὶ ἕξεις λίαν ἐλαττωματικὰς καὶ βαρβάρους. Ἡ ἀκτημοσύνη καὶ ἀνεπάρκεια τῶν βιοποριστικῶν μέσων, παρώθουν αὐτὰ εἰς καταχρήσεις, καὶ εἰς ἐπινόησιν διαγωγῆς ὑπόουλου, πονηρᾶς καὶ ραδιούργου, ὅπως δι' αὐτῆς ἀπατῶσιν ἢ ὑπεκφεύγωσι τὴν ἐπιτήρησιν τῶν δεσποτῶν των· αἱ αὐθαίρετοι τούτων ἀρπαγαί, αἱ ὕβρεις, αἱ ἀνικανοποίητοι ἀδικίαι

καὶ τυραννίαι, ἀνέπτυσσον ἐν πνεῦμα ἀγρίων ἀντεδικήσεων, καὶ ἠνάγκαζον αὐτὰ εἰς πλανητικὸν καὶ θρηνὸν βίον· ἡ ἀρνησις πάσης πολιτικῆς κινήσεως καὶ πάσης ἐν τῇ Ἐξουσίᾳ συμμετοχῆς, ἀπαλλοτρίωνον ἐξ αὐτῶν τὰς γνώσεις τῆς ἐλευθερίας, τοῦ πολιτικοῦ βίου, τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας· ἡ ἰδέα τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἔθνους οὐδεμίαν ἐλάμβανεν ἐνσάρκωσιν. Καὶ αὐτὴ ἡ σκιά τῆς ἐκλογῆς τῶν Κοτσαμπασήδων καὶ Καπιτάνων, δὲν ἦτο μόνον πλάνη καὶ ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ σύστασις ἐγχωρίου πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ Τιμαριωτισμοῦ, ὅπως αὐτος συνταυτίζη τὰ συμφέροντά του μὲ ἐκεῖνα τῶν ξένων δεσποτῶν του, διότι ἐξαρτώμενος ὑπ' αὐτῶν καὶ συμμεριζόμενος ἐν ἐλαχίστῳ τὴν ἐξουσίαν, ὅτε μὲν συνεφώνει, ὅτε δὲ ἀντεφέρετο πρὸς ἐκείνους, ἀλλ' ἐνδομύχως καὶ οὗτος καὶ ἅπαν ἐν γένει τὸ ἔθνος ἐσκέπτοντο πάντοτε ὑπὲρ τῆς ἐντελοῦς ἀνεξαρτησίας των, καὶ τῆς ἐν τῇ χώρᾳ των ἀποκλειστικῆς αὐτῶν ὑπάρξεως καὶ ὑπεροχῆς, ὡς τοῦτο κατέδειξαν καὶ ἐν τῇ τοῦ 1821 μεγάλῃ ἐπαναστάσει, εἰς ἣν καὶ τοὺς θησαυροὺς των ἐδαπάνησαν, καὶ τοῦ αἵματός των δὲν ἐφείσθησαν, ὅπως ἀπαλλαχθῶσι καὶ διευθύνωσιν ἄνευ ἀλλοτρίων τὰς ὑποθέσεις των.

Μεσαία τάξις, ἣτις εἶναι τὸ ἰσοζύγιον τῶν πολιτειῶν καὶ ἡ ἀσφαλεστέρα ἐγγύησις τῆς ἐν τῇ τάξει ἐλευθερίας, οὔτε ὑπῆρχεν, οὔτε ἦτο δυνατόν ποτε νὰ ὑπάρξη ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Τούρκων. Αὐτὴ εἶναι γέννημα κυρίως τῆς ἀνεπτυγμένης βιομηχανίας, ἣτις διὰ τῆς ἐλευθερίας δημιουργεῖ τὰς εὐπόρους μεσαίας ἐκεῖνας καταστάσεις, ἐξ ὧν ζωοποιούμενα μορφόνονται καὶ διατηροῦνται καὶ τὰ χρηστότερα ἦθη, διότι ἀπέχουν ἐπίσης ἐκ τῶν δύο ἄκρων τῆς βαθυπλουτίας

καὶ τῆς πενίας, αἵτινες ἐξοκέλλουν συνήθως εἰς ἀτοπα. Τὰ τῶν ἀρχαίων « μηδὲν ἄγαν, καὶ πᾶν μέτρον ἄριστον, » εἶναι γνωμικὰ ἀλάνθαστα τῆς πρακτικῆς αὐτῶν σοφίας.

Τοιαύτη λοιπὸν ἦτον ἡ κατάστασις τῆς ἐπὶ Τουρκοκρατίας Ἑλλάδος, ἐξ ἧς προέκυψε καὶ ἠγέρθη ἡ νέα ἐσυγγένευσ μαῶλλον πρὸς τὸν Τουρκικὸν ἢ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν. Ὁ πόλεμος ἐξήλειψε μὲν πολλὰς καταχρήσεις, ἐπήνεγκε μεταβολὰς καὶ ἀνακαινίσεις, πλὴν δὲν ἴσχυσε νὰ ἐκριζώσῃ καὶ ἐντελῶς πάσας τὰς κακὰς ἐξεις, καὶ νὰ μεταδώσῃ ὅ,τι δὲν εἶχεν, ἤτοι τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν αὐτῆ εἶναι προϊόν τοῦ χρόνου, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως· τὰ ἔχνη τοῦ παρελθόντος εἴτε δουλικοῦ, εἴτε ἐλευθέρου διαρκοῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐπὶ πολλὰς ἴσως γενεάς. Ἡ πρόοδος καὶ τελειοποίησις τοῦ πολιτισμοῦ δύνανται βαθμηδὸν νὰ τὰ διαγράψωσι, καὶ ν' ἀναπλάσωσιν ὀλοσχερῶς καὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν κοινωνίαν. Ὁ πολιτισμὸς εἶναι εἶδος τι λουτροῦ παλιγγενεσίας, δι' οὗ ἀνακαινίζεται ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος. Ἄς ἴδωμεν λοιπὸν τῶρα κατὰ πόσον ἡ ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλὰς συνεμορφώθη καὶ συμμορφοῦται πρὸς τοὺς νόμους του.

Ἐὰν εἴχομεν τύπον τέλειον εἴτε θεωρητικόν, εἴτε πρακτικόν τοῦ πολιτισμοῦ, ἠθέλαμεν περιορισθῆ ν' ἀντιπαραβάλωμεν ἀπλῶς τὴν σύγχρονον Ἑλλάδα πρὸς τοῦτον, ὅπως ἴδωμεν κατὰ πόσον διαφέρει, καὶ κατὰ τί καθυστερεῖ ἢ ὑπερτερεῖ. Ἐλλείποντος ὁμως τοιοῦτου τύπου, ὀφείλομεν ἐξ ἀνάγκης νὰ ἐρευνήσωμεν, ἐὰν ἀνέκαθεν συνεμορφώθη καὶ μέχρι τίνος ἤδη συμβαδίζει μετὰ τῶν ὁποίων ἀνεπτύξαμεν νόμων τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ Ἑλλὰς ἐξερχομένη ἐκ τῶν δεινῶν ἑπταετοῦς ἀγῶνος, οὐ μόνον ἀνέκυπτεν ἀπληρομένη καὶ ἐξηπλημένη ἐκ πόρων καὶ δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ ἀμφισβητούμενη ἐν τῇ ἐκτάσει τῆς, καὶ ὅλως ἀδιοργάνιστος ἐν τῇ ἐσωτερικῇ αὐτῆς συστάσει ἦτον ὡς μέταλλον ἐν πυρὶ διαλελυμένον, τὸ ὁποῖον ἵνα λάβῃ στερεὸν τύπον, πρέπει ν' ἀπομακρυνθῆ ἐκ τοῦ πυρός καὶ νὰ ψυχρανθῆ. Οἱ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος διαδοχικοὶ αὐτῆς ὀργανισμοί, ἦσαν προσωρινοὶ καὶ ὑπὸ τῶν περιστάσεων ὑπαγορευόμενοι. Αὐτὴ δὲ εἶχεν ἄμεσον ἀνάγκην ἐν τῇ ἀποκαταστάσει τῆς εἰρήνης ἐξ ὀριστικῆς, ἢ τοῦλάχισον καταλληλοτέρας καὶ προπαρασκευαστικῆς διοργανώσεως, ὅπως δυναθῆ βαθμηδὸν καὶ τὰς βαθεῖας πληγὰς τῆς νὰ ἐπουλώσῃ, καὶ τὰ ἄρια τῆς, ἔστωσαν καὶ πρόσκαιρα, ἀδιαφιλονεικῆτως νὰ κανονίσῃ, καὶ τὰς βάσεις πολιτικοῦ οἰκοδομήματος μονιμωτέρας καὶ πρὸς παρασκευαστικὴν παιδαγωγίαν συντελεστικωτέρας νὰ θέσῃ.

Ἄλλὰ πρὸς ἐπίτευξιν τοιοῦτων ἐθνοσωτηρίων ἀποτελεσμάτων, ἀπαιτοῦντο πλεῖστα ὅσα ὀργανωτικὰ στοιχεῖα, μέσα κυρίως χρηματικά, ὁμόνοια καὶ ἡρεμία μακρὰ, πειθαρχία καὶ πατριωτισμὸς ἀφιλοκερδῆς, καὶ τὸ πάντων οὐσιωδέστατον νοῦς πεφωτισμένος, ἔμπειρος, φιλοεθνῆς, συγκεντρόνων εἰς ἑαυτὸν τὴν γενικὴν θέλησιν, καὶ ἔχων βαρῦτητα ἐσωτερικὴν τε καὶ ἐξωτερικὴν οὐ τὴν τυχοῦσαν. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἶναι ὁμως ἀρεταί, δυνάμεναι νὰ εὐρεθῶσιν εἰς ἔθνη ἀνεπτυγμένα, καὶ προπολλοῦ ἀπογευόμενα τὰ εὐεργετήματα τοῦ ἐλευθέρου καὶ ἀνεξαρτήτου βίου, πλὴν οὐχὶ καὶ εἰς ἔθνη ἀμόρφωτα, ζήσαντα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας δουλοπάροικον καὶ τυραννικὸν βίον, καὶ ἀνακτῆσαντα τὴν ἐλευθερίαν των μετὰ πολυετῆ αἱματη-

ρὰν καὶ ἀγρίαν πάλην. Ταῦτα δύνανται μόνον ν' ἀναδείξωσι μεγάλας καὶ ἴσως ἀπαραμίλλους πολεμικὰς ἀρετὰς, ἀναπτυσσομένας συνήθως ὑπὸ τοῦ κινδύνου τῆς ἰδίας ὑπάρξεως, καὶ ἐνὸς ὀρεσιβίου καὶ φιλελευθέρου παλληκαρισμοῦ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐξόχους πολιτικὰς, αἵτινες εἶναι ἢ χημικὴ οὕτως εἰπεῖν σκευασία τοῦ χρόνου ἐν τῷ πολιτισμῷ. Καὶ ἡ ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλάς διεκρίθη μὲν καὶ ὑπερυψώθη εἰς ἐκείνας, πλὴν καθυστέρησε καὶ ἐφάνη ἐν πολλοῖς ἐλλειπῆς ἐκ τούτων.

Μ' ὄλα ταῦτα ἠτύχησε ν' ἀνεύρη, ἂν καὶ δεόντως πολὺ δὲν ἐξετίμησεν, ἐν τῷ Ἰωάννῃ Καποδιστρίᾳ, μίαν σπανίαν ἀρετὴν καὶ ἀριστόνοιαν, κατάλληλον εἰς τὰς περιστάσεις καὶ συγκεντρώνουσαν εἰς ἑαυτὴν πάντα τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα, καὶ νὰ τὴν ἀναγορεύσῃ (α) ἐν τῷ πατριωτισμῷ τῆς οἰακοστρόφον εἰς τὸ μὸλις διασωθὲν, ἐκ τῆς ἐπικινδύνου τοῦ ἀγῶνος τρικυμίας, διατετρημένον ἔθνικόν σκάφος.

Ὁ μέγας αὐτὸς ἀνὴρ ἐχρημάτισεν ἐν τῇ καταστάσει ἐκείνῃ τοῦ ἔθνους, ὁ πρῶτος μέχρι τινὸς θεσμοφόρος ἢ θεσμοθέτης λαοῦ, ἀνεγερθέντος μὲν ἐκ τοῦ τάφου, πλὴν διαλελυμένου, ἀστοιχειώτου καὶ φέροντος εἰσέτι πλεῖστα ἐλαττώματα τοῦ παρελθόντος δουλικοῦ βίου του, ἅτινα καθίστανον καὶ τὰ προοίμια τῆς ἐλευθέρως αὐτοδιοικήσεώς του λίαν δυσχερῆ καὶ δυσεγκλιμάτιστα, διότι εὐκολώτερον δύναται τις νὰ διευθύνῃ καὶ παιδαγωγῆσῃ φυλὰς ἡμιαγρίας καὶ βαρβάρους, πλὴν ἀνοθεύτους ὑπὸ ἀλλοτρίων κακῶν ἐξεων, παρὰ πλήθη, ἔστωσαν καὶ ἡμιπεπολιτισμένα,

(α) Ἴδὲ τὸ κατὰ τὴν 3 Ἀπριλίου 1827 τοῖς ἐν Τροιζῆνι Γ'. τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως ψήφισμα.

ἀλλ' ἐλκόμενα ὑπὸ δουλικῶν καὶ βαρβαρικῶν ἐξεων ἐκεῖνα ἄγονται καὶ φέρονται ἐν τῇ ἀμαθείᾳ των ὑπὸ τῆς πίστεως καὶ τῆς φαντασίας, ἐνῶ ταῦτα ἐν τῇ δουλοβαρβάρῳ ἡμιμαθείᾳ των, ὡς διστακτικὰ, φιλόποπτα καὶ κακῶς παιδαγωγημένα, εἶναι καὶ μᾶλλον δυσήνια καὶ δυσμεταχειρίστα.

Ἡ ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλάς πρὸς τούτοις, εὐρέθη δυστυχῶς περιστοιχισμένη καὶ ὑπὸ ἰσχυρῶν κρατῶν, ἐξ ὧν ἄλλα μὲν ὡς ἐκ τῶν ἀντιζηλιῶν καὶ τῶν φιλαρπάγων ἐν τῇ Ἀνατολῇ σχεδίων των, ἀντεστρατεύοντο κατ' αὐτῆς, καὶ ἄλλα μετέτρεψαν ἐν τῇ ἀποκαταστάσει τῆς, τὰ εὐεργετήματα ὅσα εἶχον ἐπιδαφιλεύσει κατὰ τὴν διάρκειαν καὶ τὸ πέρασ τοῦ ἀγῶνος, εἰς δηλητήρια καὶ ὑποκώφους ἀντιδράσεις. Ὡστε ὁ ἀναγορευθεὶς μέγας ἀνὴρ πρὸς σύμπηξιν ἐλευθέρως καὶ καταλλήλου προπαρασκευαστικῆς πολιτείας, εἶχε νὰ ὑπερπηδῆσῃ ἄπειρα προσκόμματα ἐσωτερικὰ τε καὶ ἐξωτερικὰ, καὶ νὰ παλαίσῃ μὲ πάθη ἐγγώρια δυσκαταδάμαστα, μὲ ἀπορίαν καὶ ἀναρχίαν γενικὴν καὶ μὲ διπλωματικὰς ραδιουργίας. Καὶ ἐν τούτοις ἐκ τοῦ μηδενὸς σχεδόν, ἐδημιούργησε διὰ τῆς μεγαλονοίας, τῆς ἐμπειρίας, τῆς πολιτικῆς συνέσεως, τῶν εὐρυτάτων ὑψηλῶν σχέσεων καὶ τοῦ ἀφιλοκερδοῦς πατριωτισμοῦ του ὑπαρξίν πραγμάτων, ἧτις δὲν ἐχρησίμωσεν ἀπλῶς πρὸς ἐπισκευὴν τοῦ τετρημένου ἐκ τῆς δουλείας καὶ τοῦ πολέμου ἔθνικου σκάφους, ἀλλὰ πρὸς κατάθεσιν στερεὰν τροπίδος, καμαρίων καὶ πεταύρων, ἐφ' ὧν κατεσκευάσθη νέον, καίτοι κακῶς ἤδη διευθυνόμενον.

Καὶ τῶνόντι. Εἰς τίνα κατάστασιν διετέλει ἡ Ἑλλάς πρὶν τῆς ἐλευσεως τοῦ Καποδιστρίου ὡς Κυβερνήτου αὐτῆς; — Ἀποστέλλων οὕτως τὴν 9 Ἰουλίου

1831 πρὸς τὸν Ὑπουργὸν Παλμερστῶνα Ἐπόμνημα περὶ τῶν ἀντιπολιτευομένων, λέγει ἐν αὐτῷ σὺν τοῖς ἄλλοις. « Τί ἦτον ἡ Ἑλλάς πρὶν τῆς ἐλευθεώσεώς μου, » ὅλοι γνωρίζουν· ἀλλ' ἰδίως καλῶ μάρτυρα τὸν » ναύαρχον Κοδριγκτιῶνα, ἰδόντα τὸν τόπον ἐπὶ τῆς » ναυμαχίας τοῦ Νεοκάστρου. . . . Ἑλλάς ὑπῆρχε » τότε τὸ Νάυπλιον, ἡ Αἴγινα, καὶ τινὰ ἄλλα ὄχυρά » μέρη κακῶς φρουρούμενα, κατὰ τὴν Στερεάν καὶ » τὸ Αἰγαῖον. Ὁ λαὸς ἡ ἐπλανᾶτο εἰς τὰ ὄρη, ἡ » συνεσωρεύετο εἰς τὰ ὄχυρά μέρη, ὑφιστάμενος τὴν » χειρίστην δεσποτείαν, τὴν τοῦ στρατιώτου, ὑπὸ » τῆς ἐνδεΐας καὶ πείνης ὠθουμένου εἰς τὴν ληστείαν » κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν. »

Ἦλθὲν ἄς ἀκούσωμεν καὶ τοὺς λόγους τοῦ Πανελληνίου πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν μεγάλων Δυνάμεων. « Ὁ Κυβερνήτης ἔφθασε τῆ 6 Ἰανουαρίου » (1828), ὅποτε ὄσαι μὲν τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς Πελοποννήσου δὲν κατεῖχοντο ὑπὸ τοῦ Ἰβραχὶμ Πασᾶ, » ἦσαν ἐν μεγίστῃ ἀταξίᾳ καὶ φρικτῇ ἀθλιότητι· εἰς » δὲ τὴν Στερεάν τὰ συντρίμματα τοῦ Ἑλληνικοῦ » στρατοῦ, στρατοπευδόμενα κατὰ Δραγομέστον, » Ἐλευσίνα καὶ Τριζώνια, πολλάκις ἐστεροῦντο πάσης τροφῆς· εἰς δὲ τὸ Αἰγαῖον οἱ κάτοικοι τῶν » νήσων, ὠμῶς ὑπὸ τὴν τυραννίαν τῶν κακούργων » καὶ τῶν ληστῶν, τῆς πειρατείας δεινῶς μαστιζούσης τὸ ἔθνος, καὶ διαβαλούσης καὶ τὴν ὑπόληψιν » αὐτοῦ. Ἡ κυβερνητικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ ἡ Βουλὴ » ἐκάθηντο εἰς Αἴγινα ἀργαί, μηδὲ ὅπως δυνάμεναι » πλέον νὰ εὕρωσιν, οὔτε ἠθικὴν ἐπιβρόχην, οὔτε πόρους χρηματικούς, ἀπαραιτήτους εἰς διάπραξιν τῆς » Ἐξουσίας. Τίμιον δημόσιον δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλὰ » καὶ τὰ μικρὰ εἰσοδήματα τῆς πολιτείας ἐσκορπί-

» ζοντο ἐνταλμάτων τῆς ἀδρανοῦς Διοικήσεως, » ἐνδιδοῦσης εἰς τὴν βίαν τῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς ἀναρχίας. » Οἰκτρά καὶ ἀπογνωστικῆ, πλὴν ἐπίσημος καὶ ἀληθῆς εἶναι ἡ περιγραφὴ αὐτῆ.

Καὶ ὁμοίως ὁ προσκληθεὶς ἔξοχος ἀνὴρ δὲν ἀπεθαρβύνθη ἐκ τοιαύτης δεινῆς καταστάσεως πραγμάτων, ἐθεώρησεν αὐτὴν ὡς ἀνωμαλίαν μεταβατικὴν, ἀταξίαν ἐφήμερον χώρας εἰσέτι ἀμορφώτου, καὶ τρικυμίας, εἰς ἣν κλυδωνίζεται πλοῖον ἀνευ ἀξίου πηδαλιούχου· ἐπομένως ἀνέλαβε γενναίως ἐπὶ τῶν ὤμων τὸ βαρὺ φορτίον, καὶ σκεψάμενος, παρεδέξατο τὰ μέτρα ἐκεῖνα, ἅτινα ὑπηγορεύοντο ὑπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς, καὶ ἔκρινε συντελεστικά πρὸς παγίωσιν τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως, προπαιδευτικά πρὸς τὴν παιδαγωγίαν τοῦ ἔθνους ἐν τῷ συγχρόνῳ πολιτισμῷ, καὶ ἱκανὰ νὰ τὸ ἀναδείξωσι βαθμηδόν, ἀξίον τῆς ὑπολήψεως καὶ τῆς μερίμνης τοῦ ἐξευγενισμένου κόσμου. Ἡ παρουσία του καὶ ἡ διοίκησις του τοιαύτας ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ἐνεπνευσαν πεποιθήσεις καὶ ἀνεζωπύρωσαν προσδοκίας.

Ἡ ἔκτασις τῆς χώρας τότε ὠρίσθη ἀδιαφιλονεικῆτως, ἐκκενωθεῖσα ἐντελῶς ὑπὸ τῶν εἰσέτι κατεχόντων αὐτὴν Τουρκικῶν καὶ Αἰγυπτιακῶν στρατῶν· κυβερνήσεις κανονικῆ συνεπήχθη, ἐπονομασθεῖσα Πανελληνιον· ἡ διοικητικὴ τοῦ κράτους διαίρεσις ἀκριβέστερον διεγράφη· Ἀρχαὶ καὶ δικαστήρια ἐγκατεστάθησαν· νόμοι ἐγγυώμενοι τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ λοιπὰ δίκαια πάντων ἀνεξαιρέτως συνετάχθησαν, καὶ δι' αὐτῶν ἐκινεῖτο καὶ ἐλειτούργει ἅπανα ἡ διοικητικὴ μηχανή· ἡ Ἐκκλησία ἀνεκτίσατο τὴν προτέραν αὐτῆς σεβαστὴν θέσιν· Στρατιωτικὸν Γυμνάσιον, Ὀρφανοτροφεῖον, Ἀλληλοδιδασκτικὰ Σχολεῖα καὶ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον ἐγκαθιδρύθησαν· στρατὸς τα-

πικρός ὠργανίσθη καὶ στόλος ἐσχηματίσθη, ὅστις ἐκαθάρισε καὶ ἐξησφάλισε τὸ Αἰγαῖον ἐκ τῆς μασιζούσης καὶ ἀτιμαζούσης αὐτὸ ληστοπειρατείας χρηματικοὶ πόροι ἐσωτερικοὶ τε καὶ ἐξωτερικοὶ ἠνοίχθησαν ἐθνικὴ Τράπεζα συνεστήθη ἡ βιομηχανία ἤρξατο νὰ δεικνύη σημεῖα ζωῆς, καὶ ἰδίως ἡ γεωργία ὡς ἐκ τῆς προικοδοτήσεως τῶν ἀκτιμόνων, υπέσχετο ταχεῖαν προαγωγὴν καὶ τὰ εἰσοδήματα τῆς Ἐπικρατείας, ἅτινα κατὰ τὸ ἔτος 1827 ἀνῆλθον μόλις εἰς τὸ ποσὸν 1,626,855 γροσίων, ἀνεβιάσθησαν κατὰ τὸ 1829, εἰς ἐκεῖνο τῶν 25,618,664 γρ. Ἐν ἐνὲ λόγῳ ὠκοδομήθη ἐξ ἐρειπίων κράτος αὐτοτελὲς καὶ βιώσιμον, τὸ ὅποιον ἐπλήρυνε τοὺς πόθους πάντων τῶν χρηστῶν ἀνδρῶν, καὶ ἰδίως τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγωνισθέντων.

Ὁ ἔκτακτος ἐκεῖνος θεσμοθέτης διὰ τῆς δραστηριότητος, τοῦ ἀκαμάτου πατριωτισμοῦ καὶ τῆς σοφίας του, ἔθηκεν ἀναλόγως τῶν περιστάσεων τὰς πρώτας βάσεις, ἐβρίφη τὰ ὑγιῆ σπέρματα, καὶ εἰσήγαγε πάντα τὰ στοιχεῖα, ὅσα ἀπαιτοῦντο ὅπως τὸ ἔθνος ἐν τῇ νηπιώδῃ ἀναγεννήσει του, ἀνατρέφηται βαθμηδὸν καὶ εἰσάγηται ἀσκούμενον εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ πολιτισμοῦ· οἱ νόμοι τούτου ἤρξαντο πλέον τακτικῶς νὰ ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς ἀνακτιθείσης χώρας, καὶ νὰ παιδαγωγῶσι τοὺς χειραφετηθέντας αὐτῆς κατοίκους.

Ἠλὴν βάσκανος, φαίνεται, δαίμων, ἐφθόνησε τὰ σωτήρια καὶ ἀναβιωτικὰ ταῦτα προοίμια τοῦ ἀνεγερθέντος ἔθνους, καὶ ὀπίστας μιανὰν καὶ δολοφόνον χεῖρα, ἔτεμε μετὰ τριετῆ μόλις διοίκησιν τὸ νῆμα τῆς ζωῆς τοῦ μεγάλου ἐκείνου τῶν Ἑλλήνων εὐεργέτου· συνάμα δὲ ἀπέκοψε καὶ τὰς ἀναγεννωμένας χρηστάς αὐτῶν ἐλπίδας, καὶ ἐβύθισε τὸ ἀρτισύστατον

κράτος εἰς νέας συμφορὰς, καὶ εἰς τὴν σκληρὰν τοῦ μέλλοντος ἀβεβαιότητα· παρέδωκεν αὐτὸ εἰς χεῖρας ἀλλοτρίων, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων δὲν ἦσαν ἴσως καὶ ἀμέτοχοι ἐκ τοῦ ἀνοσιουργήματος, τὸ ὅποιον τὸ ἀπωρφάνισεν.

Ἀνιδρόθη μὲν τότε ὑπὸ τῆς κηδεμονευούσης αὐτὸ Ἑυρώπης εἰς Βασιλεῖον, πλὴν ὄντος δυστυχῶς ἀνηλίκου τοῦ ἐκλεχθέντος Ἡγεμόνος, ἐπηδαλιουχῆθη μέχρι τῆς ἐνηλικιότητός του ὑπὸ τριμελοῦς ξένης Ἀντιβασιλείας, διευθυνομένης ὑπὸ τῆς διπλωματίας ἣτις τὴν ἐδημιούργησε, καὶ κυμαινομένης ὑπὸ τῶν ἀντιζηλιῶν τῆς. Ἡ σύστασις καὶ διοικήσις αὐτῆς ἤνοιγε μὲν ἐν τῷ κράτει νέον στάδιον, καὶ ἐπετέλει ἑτέραν μεταμόρφωσιν, ἀλλ' ἐπὶ τὰ χεῖρω μᾶλλον ἢ ἐπὶ τὰ βελτίω, διότι σιμὰ εἰς τὰ ὀλίγα ἀγαθὰ, εἰσήγαγε καὶ πλεῖστα κακὰ καὶ ὀλεθρίας ἐξεις, αἰτινες ἔδοσαν καὶ πλειοτέραν ἐπίτασιν εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων κληροδοτηθείσας. Τότε οὐσιωδῶς ἐτριχοτομήθη τὸ κράτος, καὶ διευτυπώθησαν σαφέστερον τὰ τρία κόμματα Ἀγγλικόν, Ῥωσικόν καὶ Γαλλικόν, ἅτινα ἐπέζησαν καὶ τῆς Ἀντιβασιλείας, καὶ νεμόμενα μετ' αὐτῆς ἀλληλοδιαδόχως τὰ δημόσια ὡς ἴδια, ἀπώλεσαν καὶ πᾶσαν ἐν τῷ κράτει ἀναγκαίαν ἐνότητα, ἐνόθευσαν τὴν ἐθνικὴν ἀγωγὴν καὶ παρημέλησαν τὴν περὶ τοῦ μέλλοντος προπαρασκευήν. Ἐκτοτε μάλιστα ἐπεννοήθη πολιτικὴ ἀντιδραστικὴ τοῦ ἀγῶνος, καὶ πολεμία τῶν μέτρων τοῦ πρώτου θεσμοφόρου· συνετάχθη νομοθεσία ἀλλοτρία ἐξ ἔθνων πρὸ πολλῶν αἰῶνων ὀδεύοντων εἰς τὸν πολιτισμὸν, ὅπως ἀνήκειος καὶ ἀναρμοδία πρὸς τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν τοῦ τόπου κατάστασιν· ἤρξαντο τὰ σπέρματα τῆς διαφορᾶς, καὶ εἰσήχθη σύστημα σπατάλης καὶ πολυτε-

λείας πάντη δυσαναλόγων πρὸς τὴν οικονομικὴν θέσιν, καὶ τὴν ἀρτιγέννητον βιομηχανίαν τοῦ ἔθνους.

Ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης τῆς Ἀντιβασιλείας, χρονολογεῖται κυρίως ἡ ἐναρξίς καὶ ἐπικράτησις ἐνὸς ὀθνείου καὶ νόθου πολιτισμοῦ, ὅστις ὑπὸ μίαν ἐπιμυθιωμένην ἐπιπολαιότητα, κατεβίβρωσκεν ἢ παρεμόρφωνε πᾶν γνήσιον ἐθνικὸν στοιχεῖον· τοῦτο μὲν ἀπῆρτιζε τὸ σκιοφωτόν τῆς εἰκόνας. Αἱ πρῶται βάσεις τοῦ ἀληθοῦς ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ, τεθεῖσαι ὑπὸ τοῦ πρώτου θεσμοφόρου, εἶχον τρωθῆ εἰς τὰ καίρια. Ὁ κυβερνητικὸς παράγων τῆς ἀλλοτρίας Ἐξουσίας ὡς ἰσχυρότερος τότε, κατεδέσποζε καὶ παρέλυεν, ἢ ἐμόρφωνε καὶ διεύθυνε κατ' ἀρέσκειαν τοὺς πλείστους ἐκ τῶν ἐτέρων· οὐδεμία ὑπῆρχεν ἀναλογία ἐν τῇ ἐπιδράσει των· ἡ ἐθνικὴ φυσιογνωμία των μετεβλήθη· παράλλαξαν τροχίαν, καὶ ἀντὶ ὑγειοφόρων φαρμάκων ἐνεστάλαζον εἰς τὰς ψυχὰς μὲ μικρὰς σταγῶνας βαλσάμου πλείστα ἀλλότρια δηλητήρια. Δὲν ἀφομοιοῦτο ἐξηγησιμὸς ὑπὸ τοῦ ἔθνους ὁ νέος πολιτισμὸς, ἀλλὰ νόθος καὶ ἐλαττωματικὸς μετοχητεύετο· καὶ τοιαῦται ἀφομοιώσεις εἰς πλήθη ἀμαθῆ καὶ ἀμόρφωτα, ἢ χειραφετούμενα ἐκ μακρᾶς δουλείας, ἐπιτελοῦντα, μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας, μεθ' ἧς ἀπορροφῶνται διὰ τῆς συνεπαφῆς τὰ μολυντικὰ νοσήματα. Οἱ ψευδεῖς νεωτερισμοὶ καὶ τὰ ἀπατηλὰ φαινόμενα, ἔχουν ἐν τοιαύτῃ καταστάσει πλειότερα γόητρα καὶ σφοδρότερας ἑλξεις· ἀλλὰ δὲ ἐνσαρκωθῶσι, ριζοβολοῦν καὶ ἐγκλιματίζονται, καὶ τότε μόνος ὁ χρόνος ἢ Ἡράκλειος ἰσχύς, ἢ ἀκούρατος μέριμνα ἐνδελεχοῦς καὶ ἀντιθέτου ἀσκήσεως, δύνανται νὰ ἐπενέγκωσι τὴν ἀπαιτουμένην θεραπείαν.

(ἀκολουθεῖ.)

ΠΕΡΙ ΑΡΑΒΩΝ

Ἡ

ΒΕΔΟΥΙΝΩΝ ΚΑΙ ΦΕΛΛΑΧΩΝ.

(Συνέχεια καὶ τέλος, ἰδὲ Τεῦχος Ζ΄.)

Στερούμενοι ἐργαλείων πρὸς ἔνδειξιν τῶν ὤρων, διακρίνουσιν αὐτὰς, τὴν μὲν ἡμέραν ἐκ τῆς σκιάς τοῦ σώματος αὐτῶν, τὴν δὲ νύκτα ἐκ τῆς ἀνατολῆς καὶ δύσεως τῶν ἀστέρων.

Αἱ μόναι σχεδὸν ἀσθένειαι εἰς τὰς ὁποίας ὑποκείνται οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, εἶναι ἡ Εὐλογία καὶ τὰ ἀφοροδισιακὰ πάθη, τὴν θεραπείαν τῶν ὁποίων ἐγκαταλείπουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς μόνην τὴν φύσιν· καὶ ποτε ἐπιθέτουσιν τὸν πεφυρακτωμένον σίδηρον, ἐνεκα τοῦτου παρατηροῦνται συνεχῶς εἰς τοὺς βραχίστους τῶν καὶ οὐλαὶ σαρκῶν ἐγκεκαυμένων. Πλὴν ἡ μεγαλητέρα αὐτῶν ἐμπιστοσύνη ἐναποτίθεται εἰς τὰ φυλακτὰ, τὰ ὁποῖα κρεμοῦν ἐπὶ τοῦ σώματος. Διὰ τοῦ αὐτοῦ μέσου θεραπεύουσιν καὶ τὰς ἐκ πυροβόλου ἢ ξίφους προξενουμένας πληγὰς, τὰς ὁποίας ὁμως ἐπιτρέβουσιν μὲ ἔλαιον καὶ βούτυρον· ὅπως δὲ προκαλέσωσι ταχύτερον τὴν ἐμπύησιν, εἰσάγουσιν εἰς αὐτὰς μικρὸν τι λιθίδιον.

Ὅτι πρὸς δὲ τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα τῶν Βεδουίνων, παρατηρεῖται μεγίστη διάστασις ἠθῶν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Φελλάχων, τοὺς ὁποίους καὶ πολὺ περιφρονοῦν. Ὁ Βεδουῖνος ἐμπορούμενος ὑπὸ τοῦ αἰσθημῆτος τῆς ἰδίας ἀνεξαρτησίας καὶ μὴ ὑποκείμενος εἰς ἕτερον, δεικνύεται αὐθάδης καὶ ἀγέρωχος· πλὴν

δσάκις εὐρίσκειται ἐνώπιόν τινος ἰσχυροτέρου, τότε εἶναι ὄλος ὑποκλινῆς καὶ συνεσταλμένος. Ζῆ μετ' αὐστηρῆς ἐγκρατείας, ἥτις τὸν προφυλάττει καὶ ἀπὸ τὰς ἀσθενείας.

Οἱ Βεδουῖνοι ἠδύνονται πολὺ εἰς τὴν θήραν τῆς Στρουθοκαμήλου, ἣν ἐπιτελοῦν καὶ μετὰ μεγάλου ζήλου, διότι τὰ πτερὰ τοῦ πτηνοῦ τούτου γίνονται ἀντικείμενον ἐπικερδεστάτου ἐμπορίου. Ἴδου δὲ κατὰ τίνα τρόπον ἐπιτελεῖται ἡ κυνηγεσία αὕτη. Ἐνόνοται πλείστοι κατὰ συμπλέγματα μετὰ ἵππων καὶ καμήλων, ἐπὶ τῶν ὁποίων θέτουν ἀσκούς πλήρεις ὕδατος καὶ τροφᾶς διὰ δύο μῆνας. Τοιοῦτοτρόπως διέρχονται κατὰ διαφόρους διευθύνσεις τὴν ἐρημον, καὶ μόλις ἀνακαλύψωσι μακρόθεν συναγειρμόν τινα Στρουθοκαμήλων, βραδύνουν ἀμέσως τὴν πορείαν των, καὶ τὸν παρακολουθοῦν μετὰ προσοχῆς καὶ ἄνευ θορύβου, μήπως τὸν ἀφηνιάσωσιν, ἕωσὸς φθάσῃ εἰς μέρη ἐνθα εὐρίσκει τροφήν καὶ ὕδωρ, διότι εἰς αὐτὰ ἐπιστρέφει συνήθως ἐκάστην πρωίαν καὶ ἑσπέραν. Τότε πλησίον εἰς τὰ μέρη ταῦτα κατασκευάζουν μὲ κλάδους δένδρων, τοὺς ὁποίους ἐπὶ τούτου φέρουν μαζῆ των, παραπήγματα καὶ καλύβας, ὅπισθεν τῶν ὁποίων κρύπτονται οἱ θηρευταί, καὶ ἅμα ἐπανεέλθωσιν αἱ Στρουθοκάμηλοι, ἐκπυρσοκροτοῦν εἰς δεξιὴν τι σημεῖον ἄπκντες κατ' αὐτῶν, ἐξ ὧν τινὰς μὲν φονεοῦν καὶ ἐτέρας πληγόνουν· ταύτας δὲ αἵτινες τρέπονται εἰς φυγὴν, καταδιώκουν ὅπισθεν ἔφιπποι, καὶ μετὰ δυσκολίας ἐπιτυγχάνουν νὰ συλλάβωσιν αὐτάς, διότι τὰς ἀπληγώτους οὐδ' ὁ ταχύτερος ἵππος δύναται ποτε νὰ φθάσῃ.

Εἰς τὰς ἐκδρομάς των ταύτας συμβαίνει πολλάκις, νὰ εἰσέρχωνται οἱ καταδιώκοντες τὰς Στρουθοκα-

μήλους εἰς ἐτέραν φυλὴν ἢ συνοδίαν Βεδουῖνων· οὗτοι δὲ φροβούμενοι μήπως εἶναι κλέπται, ταραττονται ἅπαντες καὶ φωνάζουν εἰς τὰ ὄπλα. Τότε δὲ μόνον ὁ θόρυβος αὐτῶν κατευνάσσεται, ὅταν πεισθῶσιν ὅτι οἱ ἔφιπποι ἐκεῖνοι εἶναι θηρευταί, καὶ ἂν τύχωσι συγγενεῖς ἢ φίλοι ἢ καὶ ἄπλως γνώριμοι, φιλοξενοῦνται καὶ διαφερόντως ὑπ' αὐτῶν.

Πλὴν πάντοτε οἱ Βεδουῖνοι εἰς τοὺς κινδύνους, δσάκις ἀπειλοῦνται ὑπὸ τινος ἐφόδου ἢ κλοπῆς, φέρονται ὡς νήπια, θορυβοῦν, φωνάζουν, πηδοῦν, ἐκπυρσοκροτοῦν εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἂν ἐπιτεθῶσιν, ἐκκενόνουν τὰ πυροβόλα των μακρόθεν, ἄνευ τινὸς ἀποτελέσματος.

Ὁ βίος τῶν τέκνων τούτων τῆς ἐρήμου, κατατρύχεται ἀεννάως ἐκ τῆς ἀπορίας τῶν μέσων καὶ τῆς ἐλλείψεως τῆς ἀσφαλείας τῶν κτημάτων των. Τὰ δύο ταῦτα δεινὰ μαστίζουν καὶ τοὺς γεωργοὺς Φελλάχους καὶ τοὺς ποιμένας Βεδουῖνους, ἐνῶ καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ, ἠδύναντο νὰ εὐπορῶσιν, ἐὰν δὲν ἀπεγυμνόνοιντο ὑπὸ μιᾶς δεσποτικῆς κυβερνήσεως καὶ ὑπὸ τῶν ληστοπραγιῶν τῶν ἐρημοπλανῶν Βεδουῖνων. Ἐν τούτοις καὶ οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ ποιμένες ἐκεῖνοι, μ' ὄλην αὐτῶν τὴν πτωχείαν μετέρχονται τὴν εὐαισθητοτέραν φιλοξενίαν. Ὁ Ἄραψ διανέμει τὰς γλίσχρας τροφᾶς του μὲ τὸν εἰρηνικὸν ἄνθρωπον ἢ τὸν ἱκέτην ξένον προσερχόμενον εἰς αὐτόν, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ εἰς τίνα θρησκείαν ἢ ἐθνικότητα ἀνήκει. Ὁ πτωχὸς κάθηται ἐλευθέρως εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ πλουσίου, καὶ ζητῶν, λαμβάνει ὅ,τι τοῦ ἀναγκαῖοι. Τὸ πατριαρχικὸν ἔθιμον τοῦ νὰ ἐπικυρώνουν τὰς συνθήκας ἢ συμφιλιώσεις, τρώγοντες ὁμοῦ ἄρτον καὶ ἄλας, ὑπάρχει εἰσέτι εἰς τοὺς Βεδουῖνους, ἂν καὶ πολλάκις ἐνεκα φόβου ἢ συμφέροντος παραβιάζεται.

Εἰς τὰς ἐκδικήσεις των εἶναι ἀνεξιλέωτοι καὶ σκληροί· ἡ ἀπόλυσις ἡττηθέντος ἐχθροῦ θεωρεῖται ὡς δειλία. Καίτοι διάγουν βίον ἀπλούστατον, εἶναι ὁμως λίαν ἐκδοτοὶ εἰς τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς, καὶ κατανατοῦν μέχρι μανίας διὰ τὴν παρὰ φύσιν ἀσέλγειαν.

Μεγίστη ἀπάντων ἐν γένει τῶν Ἀράβων, εἶναι ἡ κλίσις πρὸς τὰς διασκεδάσεις, τὰς ἀστειότητας, τοὺς σαρκασμοὺς καὶ τὰς πονηρίας. Αἱ ἀντιζηλῖαι καὶ οἱ φθόνοι των εἶναι πολλάκις νηπιώδεις καὶ λίαν μικρολόγοι· ἔνεκα τούτων καὶ αἱ ἐριδές των εἶναι ἀτελεύτητοι. Πλὴν ὅ,τι μᾶλλον ἐφέλκει τὴν προσοχὴν των καὶ ἐκδηλόνει τὰς ἠθικὰς αὐτῶν συγκινήσεις, εἶναι τὰ διηγήματα ἢ οἱ Ἀραβικοὶ καλούμενοι μῦθοι.

Πρέπει νὰ ἰδῆ τις, ὡς ἀναφέρει Ἄγγλος τις περιηγητῆς (London Magazine), τὰ τέκνα αὐτὰ τῆς ἐρήμου, ὅταν ἀκροάζονται ἱστορίαν τινὰ ἢ μῦθον εὐάρεστον εἰς αὐτά. Ὅτε μὲν ταραττονται, ὅτε δὲ ἡρεμοῦν· ἄλλοτε σπινθηροβολοῦν τὰ ὄμματα ἐπὶ τῶν ἡλιοκαυμένων αὐτῶν προσώπων· τώρα ἡ ὀργὴ διαδέχεται τὰ τρυφερὰ αἰσθήματα· μετ' ὀλίγον αἱ θορυβώδεις φωναὶ μετατρέπονται εἰς ὀρήνους· πρὸς στιγμὴν παύει καὶ πάλιν ἐπανέρχεται ἡ ἀναπνοή· συμμερίζονται ἐν ἐνὶ λόγῳ πάσας τὰς συγκινήσεις τοῦ ἱστορουμένου ἥρωος, ὡς καὶ τὰς ἀνέσεις καὶ τὰ δεινά του. Τὸ διήγημα ἢ ὁ μῦθος εἶναι ἀληθὲς δρᾶμα, εἰς τὸ ὅποσον οἱ θεαταὶ εἶναι καὶ ὑποκριταί. Οἱ ποιηταὶ τῆς Εὐρώπης μ' ὄλα αὐτῶν τὰ μέσα, τὴν γοητείαν τῶν ὠραίων στίχων, τὴν μελωδίαν τῆς μουσικῆς καὶ τὴν μαγείαν τῶν σκηνογραφικῶν, οὐδὲ πολλοστὸν τι μῦριον διεγείρουσιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν θεατῶν, ἐκ τῶν ἐντυπώσεων τὰς ὁποίας διεγείρει ὁ ἡμίγριος ἐκεῖνος ἱστορικός, ἢ μυθολόγος εἰς τοὺς Βεδουίλους.

Ἀπειλεῖται ὁ ἥρωὸς τῆς ἱστορίας ἢ τοῦ μῦθου ὑπὸ ἐπικειμένου τινὸς κινδύνου; — Οἱ ἀκροαταὶ τότε φρυάττοντες ἀναφωνοῦν· la, la, la, istaghfer Allah! (ὄχι, ὄχι, ὄχι, ὁ Θεὸς νὰ τὸν λυτρώσῃ). Εὐρίσκεται ξιφῆρης ἐν τῷ μέσῳ τῶν πολεμίων, κτυπῶν αὐτούς; — Ἐκεῖνοι ἀμέσως σύρουσιν τὰ ξιφῆ των ὡς νὰ ἤθελον νὰ δράμωσιν εἰς βοήθειάν του. Περιεπλέγη εἰς τὰ δίκτυα τῆς προδοσίας; — Ῥωτιδόνουν μετὰ κατῆφείας τὸ μέτοπον, κρᾶζοντες ἀνὰ θεμα τοὺς προδότας! Κατεβλήθη ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν πολεμίων; — Βαθὺς τις στεναγμὸς ἐξέρχεται ἐκ τῶν στέρνων των μὲ τὰς συνθήεις ὑπὲρ τῶν νεκρῶν εὐχάς· « εἶθε » νὰ γίνῃ ἴλεως πρὸς αὐτὸν ὁ Θεὸς, καὶ ν' ἀναπαύεται ἐν εἰρήνῃ ». Ἐπιστρέφει ἀπεναντίας νικητῆς καὶ τροπαιοῦχος; — Ὁ ἀῆρ τότε ἀντηχεῖ ἀπὸ τὰς θορυβώδεις ἀνευφημίας των· « ἄς ᾔῃναι δεδοξασμένος » ὁ Σαβαῶθ! »

Αἱ περιγραφαὶ τῶν ὠραιότητων τῆς φύσεως, καὶ προπάντων ἐκείνων τῆς ἀνοίξεως, ἀκροάζονται μὲ τὰς ἐπᾶνειλημμένας φωνὰς taib, taib (καλῶς, καλῶς). Πλὴν οὐδὲν δύναται νὰ ἐξισώσῃ τὴν ἐκ τῶν βλεμμμάτων των ἀκτινοβολοῦσαν ἡδονὴν, ὅταν ὁ μυθολόγος ἐξυψώσῃ μετ' ἐρωτικῆς συμπαθείας τὴν εἰκόνα ὠραίας τινος γυναικός. Ἀκροάζονται αὐτὸν μετ' ἄκρας σιωπῆς καὶ ἀνεσταλαμένης ἀναπνοῆς· μόλις δὲ τελειώσῃ λέγων· « ἄς ᾔῃναι δεδοξασμένος ὁ Θεός, ὅστις ἐπλασε » τὴν γυναῖκα, » ἐπαναλαμβάνουσι ἅπαντες ἐν χορῶ μετὰ θαυμασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης τοὺς αὐτοὺς λόγους· « ἄς ᾔῃναι δεδοξασμένος ὁ Θεός, ὅστις ἐπλασε » τὴν γυναῖκα. »

Τοιαῦται φράσεις καὶ ἀπειραι παροιμίαι χρησιμεύουσιν ὡς διαλείμματα ἀνέσεως εἰς τὸν μυθολόγον, δίδοντι

τα καιρὸν εἰς αὐτὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν διήγησίν του, χωρὶς νὰ βιάζῃ τὴν φαντασίαν ἢ τὴν μνήμην του. Οὕτω λ. χ. ἐνῶ ὁ Εὐρωπαῖος συνεχιζὼν τὸν λόγον του, ἤθελεν ἀπλῶς εἰπῆ· « αὐτοὶ ἠκολούθησαν τὸν δρόμον των. Ὁ Ἀραβὶ ἀπεναντίας λέγει· « αὐ- » τοὶ ἐπροχώρησαν, διερχόμενοι ὄρη, κοιλάδας, δά- » σση, πεδιάδας καλλιεργημένας, ἀνθρώπους λειμῶνας » καὶ ξηρὰς ἐρήμους ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς » δύσεως τοῦ Ἡλίου. » Ἐνῶ δὲ τὰς φράσεις ταύτας προφέρει ἀτημελῶς καὶ σχεδὸν ἐν ἀγνοίᾳ του, ἐξακολουθεῖ νὰ συγκεντρῶνῃ τὴν προσοχὴν του ἐπὶ τῆς συνεχείας τοῦ μύθου, ἕως οὗ ἐξαντλούμεναι βαθμηδὸν αἱ δυνάμεις του, ἀναγκάζεται νὰ τελειώσῃ μὲ μεγίστην τῶν ἀκροατῶν του δυσαρέσκειαν.

Αἱ κοινωνικαὶ αὐταὶ συναθροίσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὁ Βεδουῖνος δαπανᾷ πολλὰς ὥρας ἐν καιρῷ ὁροσερᾶς νυκτός, νὰ ἀκροάζηται τοιαύτας ἱστορίας ἢ μύθους, καλοῦνται εἰς Ἀραβικὴν διάλεκτον Μουσαμερίτ, δηλ. « ὀμιλίαι εἰς ἐνσέληνον ἢ ἐναστέριον νύκτα. » Καθ' ὅσον δὲ εἶναι ποικίλαι καὶ θαυμασταί, κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον ἠδύνουν καὶ ἐπιτυγχάνουν. Τὰ προτε-ρήματα ταῦτα ἐξησφάλισαν τὴν ἐπιτυχίαν τῶν χι-λίων καὶ μιᾶς νυκτός, αἵτινες ἦσαν τὸ ἐντρυφήμα τοῦ Πόπ καὶ τοῦ Βολταῖρ.

Ἡ μορφή τῆς κυβερνήσεως τῶν Βεδουίνων, ἢ μᾶλλον τὸ εἶδος τῶν σχέσεων ἐκάστης φυλῆς πρὸς τὸν ἄμεσον αὐτῆς ἀρχηγὸν καλούμενον Σεῖκ (Cheik), δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ δημοκρατικὴ. Ὁ Σεῖκ, ὅστις ἀπολαμβάνει ἀπλῶς παρὰ τῶν ἄλλων σεβασμὸν τινα προσωπικῆς ὑπεροχῆς, διεκπεραίονει μόνος τὰς μικρὰς ὑποθέσεις· πλὴν διὰ τὰς σημαντικὰς καὶ δυσκόλους συγκροτεῖ συμβούλιον ἐκ τῶν γεροντοτέρων τῆς

φυλῆς, μεθ' οὗ ἀποφασίζει κατὰ πλειοψηφίαν. Ἡ ἀρχηγία του εἶναι πρόσκιρος, ἀλλὰ μεταχειρίζεται συνήθως βραδουργίας καὶ δῶρα, ὅπως παρατείνῃ αὐτὴν καὶ τὴν διαιωνίσῃ εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Αἱ φυλαὶ, αἵτινες διατελοῦν συνεχῶς εἰς ἀλληλομαχίαν, καὶ τὰ μίση των καθίστανται κληρονομικὰ, δὲν εἶναι καὶ ἐντελῶς ἀνεξάρτητοι, διότι ὑπόκεινται μέχρι τινὸς εἰς τὰς κατὰ τόπους κεντρικὰς κυβερνήσεις.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β'. ΠΡΟΣ ΑΓΑΘΟΚΛΕΑ.

(Ἰδ. Τεῦχ. 5'.)

Μὴ εὐκαιρήσας, φίλε Ἀγαθόκλειε, ν' ἀσχοληθῶ, ὡς ἐν τῇ προλαβούσῃ μου σοὶ ἔγραψον, περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν μετὰ τὴν Ἑνωσιν διοικεῖται ἡ Ἐπικράτεια ἐν γένει καὶ ἡ Ἐπτάνησος ἰδίως, καὶ ἀναβάλλων εἰς ἑτέραν ἐπιστολὴν τὰς περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου κρίσεις μου, σοὶ διαβιβάζω ἐν τούτοις μετὰ τῆς παρουσίας καὶ τὴν ἑτέραν ἐν τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας ὑποβληθεῖσαν ἄλλοτε γνωμάτευσίν μου, ἀφορῶσαν τὸ Νομαρχιακὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἤθελε τότε ἡ κυβέρνησις νὰ καταργήσῃ, καὶ ν' ἀντικαταστήσῃ διὰ τοῦ Διοικητικοῦ. Παραλείπω ὁμως καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος γενικὴν τοῦ Συμβουλίου ἔκθεσιν, συνταχθεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ κατ' ἐντολὴν του, διότι ἐτυπώθη καὶ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ ὑπὸ τινος, ἂν καλῶς ἐνθυμοῦμαι, Ἐφημερίδος, καὶ

Σημ. Πρέπει καὶ εἰς τὸ Ζ'. Τεῦχος νὰ ἀναγινώσκεται ὡς καὶ ἐνταῦθα ἢ λίξις Βεδουῖνος.

δύνασαι ν' αναγνώσης αὐτήν, καὶ νὰ μορφώσης πληρესτέραν ἰδέαν περὶ ἀμφοτέρων τῶν συστημάτων, τοῦ τε Νομαρχιακοῦ δηλ. καὶ τοῦ Διοικητικοῦ. Ἄλλ' εἰάν δὲν εὐκολυνθῆς νὰ τὴν εὕρῃς, εἰδοποίησόν με καὶ θέλω σοὶ τὴν ἀποστείλει.

Ἴδου ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος γνωμάτευσίς μου.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Κ. ΠΡΟΕΔΡΟΝ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ.

ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙ
ΔΙΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΑΡΧΩΝ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ.

Ἡ Διοικητικὴ παντὸς κράτους διαίρεσις, πρῶτον καὶ κύριον προτίθεται σκοπὸν τὴν εὐχερεστέραν τῶν κοινῶν ὑποθέσεων διεξαγωγὴν, καὶ τὴν ἐφ' ἀπάσης τῆς χώρας ἐνωτικὴν καὶ ὁμοιόμορφον τῆς κεντρικῆς Ἀρχῆς ἐνέργειαν, ἐκ τῆς ὁποίας δύναται νὰ προκύψῃ καὶ ἡ ἀπανταχοῦ ἀκριβὴς καὶ πιστὴ τῶν νόμων ἐφαρμογὴ, καὶ ἡ πρὸς ἅπαντας τοὺς διοικουμένους ἴση καὶ ἀσφαλὴς αὐτῶν προστασία.

Ὁ ἐπιδιωκόμενος μέγας καὶ σωτήριος οὗτος σκοπός, καθιστᾷ τὸν προκείμενον διοργανισμὸν, οὐχὶ ἔργον αὐθαιρέτου θελήσεως, ἢ ἀπλῆς φαντασιοδοξίας, ἀλλὰ μέτρον ἐμβριθοῦς σκέψεως, πρακτικῆς μελέτης καὶ κοινῆς ὠφελείας.

Εἰς τὸ γενικὸν οὕτως εἰπεῖν διάγραμμα τῆς κοινωνίας, ὁ νομοθέτης δὲν ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ μόνον ὑπ' ὄψιν τὴν μεγάλην ἢ μικρὰν τῶν ὁρίων αὐτῆς ἔκτασιν, τὸν πληθυσμὸν ἐκάστης διαγραφομένης περιφέρειας, τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τῶν διοικουμένων, καὶ τὰ ἀντίθετα ἢ ὁμοειδῆ αὐτῶν συμφέροντα, — ἀλλ' ὀφείλει ταυτοχρόνως ν' ἀφορᾷ καὶ εἰς τὴν καταλληλότητα τοῦ σχεδίου, τὸν ἱεραρχικὸν σύνδεσμον τῶν ὑπαλλήλων Ἀρχῶν μετὰ τοῦ κέντρου, τὴν ταχύτεραν καὶ εὐστοχωτέραν ἐκτέλεσιν τῶν νομοθετημάτων, καὶ τὴν εὐχέρειαν τέλος τῆς ἐξευρέσεως τοῦ ἀπαιτουμένου καὶ ἱκανοῦ προσωπικοῦ· ὀφείλει ἐν ἄλλαις λέξεσι νὰ συμβιβάζῃ καὶ συναρμολογῇ τὸν διατυπούμενον νόμον, μετὰ τὰς ἀνάγκας, τὸ πνεῦμα, τὰ καλῶς ἐννοούμενα συμφέροντα καὶ τὴν προαγωγὴν τῆς κοινωνίας, καὶ νὰ ὑποβάλλῃ πάντοτε τὰς ἰδέας του εἰς τὰ πράγματα, καὶ οὐχὶ ταῦτα πρὸς ἐκείνας.

Ἐνεκα τούτου δὲν ἐξαρτᾶται καὶ παρ' αὐτοῦ μόνου ἡ εἰσαγωγή τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ συστήματος, εἰμὴ εἰς ἀρτιγενεῖς ἴσως καὶ πρωτοπλάστους κοινωνίας, ὅτε τὰ πάντα εὐκόλως ἐνδίδουν καὶ ὑποβάλλονται εἰς οἰανδήποτε δημιουργίαν. Ἄλλ' εἰς χώρας ἤδη ἀποκαταστημένας διὰ στερεῶν θεσμοθεσιῶν, κινουμένας ὑπὸ προσκληθεισῶν ἐξέων καὶ ἐθίμων, καὶ ἐμπνεομένας ὑπὸ αἰσθημάτων καὶ συμφερόντων ἀσφαλῶν καὶ ὠρισμένων, δὲν ἔγκειται εἰς τὴν θέλησιν τοῦ νομοθέτου νὰ ἐφαρμώσῃ τὸ παρὰ τῆς μόντης διανοίας του συλληφθὲν σχέδιον, καὶ νὰ παραβλέψῃ τῶν πραγμάτων αὐτῶν τὴν κατάστασιν, καὶ τοῦ ἐπικρατοῦντος πνεύματος τῆς ἐποχῆς του τὴν ἐπήρειαν.

Πολὺ δὲ μᾶλλον τὰ βήματά του ὀφείλουν νὰ ᾔναι περισκευμένα καὶ στερεὰ, ὅσάκις βούλεται ὁπωσδήποτε

ποτε να νευτερίση, και εις σύστημα ήδη πρό πολλῶν ἐτῶν παραδεδομένον και κανονίζον τὰς κοινωνικὰς και διοικητικὰς σχέσεις, να ἐπαναγάγη ἕτερον, ἄλλοτε ἐφηρμοσμένον και ἀποδοκιμασμένον.

Τὸ καταστρεπτικώτερον ὄπλον τῶν κοινωνικῶν συμφερόντων, και ὁ κινδυνωδέστερος ἐχθρὸς πάσης κυβερνήσεως, εἶναι τὸ πάθος τοῦ διηνεκοῦς νευτερισμοῦ και τῆς συνεχοῦς τῶν νόμων μεταβολῆς, διότι ἐνῶ διαδρῆγνύει ἀδιαλείπτως τὰς μόλις ὑφαινομένας μεταξὺ τῶν πολιτῶν σχέσεις, και κωλύει πᾶσαν μονιμότητα, και πᾶσαν στερεάν τῶν ἠθῶν μόρφωσιν, διαχέει συνάμα πανταχοῦ τὴν σύγχισιν και τὴν ἀταξίαν, και διατηρεῖ τὰ πνεύματα εις ἀδιάκοπον πυρετὸν και σάλον, ὅστις πολλάκις καταλήγει και εις συνεπείας λίαν δυσαρέστους.

Ἡ αἰωνιότης ἐγκεῖται ἐν γένει εις τὴν φύσιν τῶν νόμων· μόνη ἡ ἰδέα και ἡ πεποιθήσις αὕτη παρέχει ζωὴν εις τὰς συναλλαγὰς, ἀναπτύσσει τῶν πολιτῶν τὴν τακτικὴν και ὠφέλιμον ἐνέργειαν, και θέτει τὴν σφραγίδα τῆς βεβαιότητος ἐπὶ τῶν ἀμοιβαίων δικαιωμάτων. Τούτων ἕνεκα και οἱ αὐτοκράτορες τῶν Ῥωμαίων, συνώδευον πάντοτε τοὺς νόμους των μετὸν ἐξῆς τύπον. « Quod ut perpetua observatione firmatur, legem hanc incisam aereis tabulis jussimus publicari. »

Ἄπαξ νόμος τις παραδέχεται, και ὡς ἐκ τῆς πολυετοῦς ἐφαρμογῆς και ἐνεργείας του δημιουργεῖ ἔξεις και συμφέροντα, μεταπλάττει ἰδέας, σχηματίζει πεποιθήσεις και ἐγκαθιδρύει τάξιν πραγμάτων, κινουσαν εὐρύθμως ὄλα τὰ ἐλατήρια τῆς κοινωνικῆς μηχανῆς, οὐδέποτε καταργεῖται ἢ ἀντικαθίσταται ὑπὸ ἐτέρου, και ἐξαιρέτως εις ἐποχὰς πάντῃ ἀκαταλλήλους,

ἄνευ ἀναποδράστου ἀνάγκης, ἢ λόγων ἀκαταμαχῆτων μεγαλητέρας γενικῆς ὠφελείας. In rebus novis constituendis, evidens esse debet utilitas, ut recedatur ab eo jure quod diu aequum visum est (I. 2. ff. de constitutionibus principum).

Προτάξαντες μετὰ συντομίας τὰς γενικὰς ταύτας ἀρχὰς, ἄς προῶμεν ἤδη και ειδικώτερον εις τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ὑπὸ συζήτησιν θέματος. Πρόκειται να καταργηθῇ τὸ Νομαρχιακόν, και εις αὐτὸ ν' ἀντικατασταθῇ τὸ Διοικητικόν σύστημα. Ἴδιον λοιπὸν ἀμερολήπτου νοός και λογικῆς μεθόδου εἶναι να διερμηνεύσῃ κατὰ τὰς τεθείσας ἀρχὰς, και ἀνακαλύψῃ τὰ ἐλαττώματα και τὰ πλεονεκτήματα ἀμφοτέρων, ὅπως ἐκ τῆς ἀναλυτικῆς αὐτῆς ἀντιπαράθεσως προκύψῃ ἡ ἀνάγκη ἢ ὄχι τοῦ νευτερισμοῦ, και ἡ παραδοχὴ ἢ ἀποβολὴ ἐκατέρου τῶν συστημάτων.

Ἐκ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐγκαθιδρύσεως τῆς βασιλείας, τρεῖς μέχρι τοῦδε μετεβλήθη τὸ διαιρητικόν τοῦ κράτους διάγραμμα. Διὰ τοῦ ἀπὸ 3)15 Ἀπριλίου 1833 νόμου, εἰσῆχθη κατὰ πρῶτον τὸ Νομαρχιακόν σύστημα, και τὸ Κράτος διηρέθη εις δέκα Νομοὺς και τεσσαράκοντα δύο Ἐπαρχίας.

Μετὰ παρέλευσιν τριῶν ἐτῶν καταργεῖται τὸ σύστημα τοῦτο, και διὰ τοῦ ἀπὸ 20 Ἰουνίου 1836 νόμου, ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ, διατηρεῖται ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἐπαρχιῶν τοῦ πρώτου, και διαιροῦνται οἱ δέκα Νομοὶ εις τριάκοντα Διοικήσεις.

Παρέλευσιν μιᾶς ἐννεαστίας, παρέρχεται ὡς σκιά και τὸ διοικητικόν σύστημα, και διὰ τοῦ ἀπὸ 5 Δεκεμβρίου 1845 νόμου, εἰσάγεται ἐκ νέου τὸ Νομαρχιακόν, τὸ ὁποῖον πρόκειται ἤδη διὰ τοῦ ὑπὸ συζήτη-

σιν νομοσχεδίου νὰ ἐκλείψῃ καὶ νὰ ἰδρυθῇ πάλιν τὸ Διοικητικόν.

Ἐκαστος ὅμως εἰλικρινῶς ἐνδιαφερόμενος περὶ τῶν δημοσίων, καὶ σπουδαίως ἐκμελετῶν τὰ πράγματα, ὠθεῖται ἐξ ἀνάγκης καὶ δικαίως νὰ ἐρωτήσῃ τίνας οἱ σοβαροὶ καὶ ἰσχυροὶ, οἱ ἐπείγοντες καὶ κοινωφελεῖς λόγοι τῶν συνεχῶν καὶ ἀλλεπαλλήλων τούτων μεταβολῶν, καὶ ἰδίως τῆς κατ' ἐπανάληψιν τελευταίας; Εἶναι αὕτη ἐν ἀληθῆς βήμα προόδου, ἐν συνετὸν μέτρον σοφῆς πολιτικῆς, ἢ μᾶλλον μία κίνησις ὀπισθοδρομικῆ, καὶ ἐν ἄτοπον ἔργον κελανθασμένου ὑπολογισμοῦ; Ἄς ἴδωμεν.

Τὸ Ὑπουργεῖον διεβίβασε μὲν πρὸς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας τὸ ὑπὸ συζήτησιν νομοσχέδιον, ἀλλ' ἄνευ ἐγγράφου ἐκθέσεως, ἐξηγούσης τὰ αἷτια τῆς μεταβολῆς. Προσκληθὲν δὲ νὰ διαβιβάσῃ αὐτὴν πρὸς πλείονα διαφωτισμὸν καὶ εὐχερεστέραν τοῦ ζητήματος λύσιν, ἀπήντησεν ἀποφατικῶς. Ἐπομένως δφείλομεν ἐκόντες ἄκοντες νὰ ἐμβατεύσωμεν ἡμεῖς αὐτοὶ εἰς τὸν νοῦν τοῦ συλλαβόντος τὴν ἰδέαν τοῦ νεωτερισμοῦ, καὶ καθόσον ἔγκειται εἰς τὰς δυνάμεις μας, νὰ ἐξιχνιάσωμεν τὰ ὑ π ἔ ρ καὶ κ α τ ἂ ἀμφοτέρων τῶν συστημάτων.

Felix qui potuit verum cognoscere causas!

Καὶ πρῶτον ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτῶν.

Τὸ Νομαρχιακὸν σύστημα παραδεχθὲν ἄπαξ ὑπὸ τῶν μᾶλλον τῆς Ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης πεπολιτισμένων ἔθνῶν, οὐδεμίαν ποτὲ ὑπέστη μεταβολὴν, ἀλλ' ἐπεξεργάζεται, οὕτως εἰπεῖν, καὶ βασανίζεται διηνεκῶς κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν, διορθοῦνται τὰ ἐλαττώματά του, καὶ βαθμηδὸν τελειοποιούμενον, καθίσταται καὶ μᾶλλον παντὸς ἑτέρου σύμρωνον πρὸς τὰς ἀνάγ-

κας, τὸ ἐπικρατοῦν πνεῦμα, καὶ τὸν ἐπιδιωκόμενον παρὰ τῶν ἰδίων ἔθνῶν σκοπὸν.

Οἱ κυριώτεροι λόγοι καὶ συνάμα πρακτικώτεροι τῆς κατὰ προτίμησιν παραδοχῆς αὐτοῦ εἶναι οἱ ἑφεξῆς.

1^{ον}. Εἰς λίαν ἐκτεταμένας, ἢ ἀρτιγενεῖς καὶ ἀμορφώτους χώρας ἢ κεντρικὴ Ἀρχή, ὅσω καὶ ἂν ὑποτεθῇ δραστήριος καὶ περρωτισμένη, εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποκτήσῃ πλήρη καὶ ἀκριβῆ γινῶσιν τῶν λεπτομερειῶν ὅλων τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Τότε δὲ μόνον δύναται ν' ἀποκτήσῃ αὐτὴν, ὅταν συνεχέστερον τίθεται εἰς ἐπαφὴν καὶ μᾶλλον προσεγγίζει δι' ἱεραρχικῆς τινος τάξεως ὀργάνων πρὸς τοὺς διοικουμένους.

Τὸ πλεονέκτημα τοῦτο εἶναι ἴδιον τοῦ Νομαρχιακοῦ συστήματος, ἕνεκα τῆς διπλῆς ἐποπτείας τὴν ὁποῖαν ἐνασκεῖ διὰ τῶν Νομαρχῶν καὶ Ἐπαρχῶν, καὶ τῆς τῶν τελευταίων ἀμέσου καὶ διηνεκοῦς ἀναμίξεως ἐπὶ τῶν ἐλαχίστων πράξεων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Τὸ προτεινόμενον ἤδη Διοικητικὸν σύστημα εἶναι ἀπεναντίας ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην λίαν πλημμυρῶδες, ὡς ἐκ τῆς μονομεροῦς ἐπιτηρήσεως, καὶ τῆς ἐγκαταλείψεως πολλῶν Ἐπαρχιῶν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν τύχην, διότι οὐδεμίαν εἰς ταύτας οὔτε προϊσταμένη, οὔτε ὑφισταμένη Ἀρχὴ ἐγκαθιδρύεται.

2^{ον}. Ἐτερον προτέρημα τοῦ Νομαρχιακοῦ ἐπὶ τοῦ Διοικητικοῦ συστήματος, εἶναι ἢ ἐφ' ὅλης τῆς Ἐπικρατείας μᾶλλον ὁμοιόμορφος καὶ ἐνωτικὴ ἐνέργεια, ἣτις προκύπτει ἐκ τοῦ ἱεραρχικοῦ αὐτοῦ χαρακτηρισμοῦ, καὶ δύναται μόνη νὰ καθυποτάξῃ τὰ πάντα εἰς εὐρυθμίαν τινα καὶ κανονικότητα, τσοσούτον ἀναγκαίως πρὸς τὴν καλὴν ἀστυνομίαν καὶ εὐταξίαν

πάσης κοινωνίας, καὶ ἰδίως τῆς Ἑλληνικῆς πλημμυρίζουσης ἀπὸ ζῶν καὶ ἐκρυθμίαν. Ἡ ἐπενέργεια αὐτῆ καθιστῶσα τὸν βίον μᾶλλον ἀνετον καὶ εἰρηνικόν, συντελεῖ καὶ πρὸς τὴν μόρφωσιν ἡμερωτέρων ἠθῶν, καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιτοπίου βιομηχανίας.

3ον. Πλεονέκτημα ὡσαύτως πολύτιμον κατέχει τὸ Νομαρχιακόν, διὰ τὰς πλείονας ἐγγυήσεις, τὰς ὁποίας χορηγεῖ πρὸς τοὺς διοικουμένους, ἕνεκα τοῦ διπλοῦ βαθμοῦ τῆς δικαιοδοσίας του, διὰ τοῦ ὁποίου πολλαὶ μικραὶ διενέξεις εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον ἐκπεραιοῦνται, αἱ Ἀρχαὶ ἀμοιβαίως ἐξελέγχονται, καὶ ἡ κεντρικὴ ἐξουσία ἀπαλλάττεται ἀπὸ τινος μικρολόγου ἀσχολίας, αἵτινες διὰ τοῦ Διοικητικοῦ συστήματος ἤθελον συνεχῶς τὴν παρενοχλεῖ, καὶ τὴν ἀποτρέπει ἀπὸ ὑψηλότερα καὶ γενικώτερα καθήκοντα.

4ον. Εἰς Κράτη ἀρτισύστατα, διαταραττόμενα ἐκ διαλειμμάτων ὑπὸ σφοδρῶν καὶ πολλάκις δυσοικονομητῶν παθῶν, ἔχοντα ἀνάγκην ἰσχυρᾶς καὶ ἀμερολήπτου κυβερνήσεως πρὸς καταστολὴν τῶν παρεκτροπῶν, καὶ σαφὴν ἐνταυτῷ διεύθυνσιν τῶν δημοσίων, τὸ Διοικητικὸν σύστημα οὐδεμίαν ἢ ἀσήμαντον ἐπικουρίαν δύναται νὰ προσφέρῃ πρὸς ἐπίτευξιν σκοποῦ τοσοῦτω ἀναγκαίου καὶ κοινωφελεστάτου, διότι στερεῖται διαμέσων ἢ δευτοροταγῶν ὀργάνων, καὶ ἐπομένως ἀναγκάζεται μόνος ὁ Διοικητὴς ν' ἀναμιγνύηται ἀδιαλείπτως καὶ ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ μικρὰ καὶ ποταπὰ τῶν ἰδιωτῶν πάθη· ἡ δὲ ἀνάμιξις αὕτη τοῦ ἀφαιρεῖ καὶ τὸν γενικὸν χαρακτήρα, τὸν ὁποῖον ὀφείλει νὰ κατέχη πᾶσα Ἐξουσία, καὶ τὴν γοητείαν ἐκείνην, ἥτις μεγάλως συντελεῖ πρὸς τὸν σεβασμὸν τῶν Ἀρχῶν καὶ τὴν πρὸς τοὺς νόμους εὐπεΐθειαν, καὶ τὴν πεποι-

θησιν τέλος, ἣν καθήκον ἔχει νὰ ἐμπνέῃ πρὸς τοὺς διοικουμένους περὶ τῆς ἀπαθοῦς καὶ ὀρθῆς διανομῆς τῆς δικαιοσύνης, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν προπάντων ἐγκρατεῖται ἡ ἀληθῆς τῶν κυβερνήσεων ἰσχὺς.

Τὰ ἐλαττώματα ταῦτα εἶναι ἀλλότρια τοῦ Νομαρχιακοῦ συστήματος, ἕνεκα τῆς διπλῆς αὐτοῦ ἐποπτείας, καὶ τῆς ἱκανῆς ἀποστάσεως εἰς ἣν ὁ Νομάρχης διατελεῖ ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν διαπληκτισμῶν.

5ον. Ἐκ τῶν μᾶλλον σπουδαίων καὶ σημαντικῶν ἀντικειμένων παρίσταται καὶ τὸ προσωπικὸν ζήτημα, διότι εἰς τὴν ἐνεστῶσαν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν τοῦ ἔθνους κατάστασιν, δυσκολωτάτη ἵνα μὴν εἴπωμεν ἀδύνατος εἶναι ἡ ἐξεύρεσις ἀνδρῶν ἱκανῶν, εἰδικῶν καὶ ἐμπειρῶν, ὅπως καθέξωσι τὰς διοικητικὰς ἐδρας, καὶ διεξαγάγωσιν ἐπαξίως τὰ ἐπίζηλα καὶ σοβαρὰ αὐτῶν καθήκοντα, ὡς ἀπαιτεῖ τὸ συμφέρον τῶν διοικουμένων, αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἔθνους, καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ θρόνου, ἐνῶ εὐχερέστερον τὰ πάντα ἐπιτυγχάνονται διὰ τοῦ Νομαρχιακοῦ, ἀπαιτοῦντος ἥττονα ἀριθμὸν ὁμοιοβάθμων προσώπων.

6ον. Ἴσως ὁ μᾶλλον πολύπλοκος τοῦ τελευταίου τούτου συστήματος μηχανισμὸς, δύναται νὰ φανῇ καὶ μᾶλλον δαπανηρὸς, ἀλλ' ὑπολογιζομένων ἀκριβῶς καὶ ἀμερολήπτως τῶν ἀναγκαιῶν ἐξόδων ἀμφοτέρων τῶν συστημάτων, τὰ ἐξαγόμενα εἶναι σχεδὸν ἰσόβροπα, καὶ αἱ οἰκονομικαὶ τοῦ κράτους περιστάσεις, οὐδεμίαν ἐπὶ τὰ κρείττω σημαντικὴν μετοβολὴν λαμβάνουν ἐκ τῆς παραδοχῆς τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου. Ἡ παρὰ τοῦ Νομαρχιακοῦ ἀπαιτουμένη δαπάνη ὑπολογίζεται ὡς ἔγγιστα εἰς 460,000 δραχμῶν, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ἑπτανήσου· ἡ δὲ τοῦ προτεινομένου Διοικητικοῦ εἰς 440,680. Ἀλλ' ἡ μικρὰ

προκύπτουσα εξοικονόμησις, οὐδόλως ἀρκεῖ ν' ἀντισταθμίση τὰ μεγάλα αὐτοῦ ἐλαττώματα.

7ον. Τὸ τελευταῖον τοῦτο τέλος σύστημα, καὶ τοι φίνεται ὅτι τείνει πρὸς τὴν ἀποκέντρωσιν, οὐδαμῶς ἴσως ἀναγκαίαν ἐν τῇ ἐνεστώσῃ ἐποχῇ, εἶναι ἀπεναντίας μᾶλλον συγκεντρωτικὸν ὡς πρὸς τὴν Ἄνωτάτην Ἀρχὴν, καὶ τὸ χερίστον πάντων καὶ ὡς πρὸς τοὺς Διοικητάς, διότι καθιστᾷ αὐτοὺς ἐντὸς τῆς περιφερείας τῶν τόσους Σατράπας, κινουμένους ἴσως καὶ πολλάκις ὑπὸ ἐτέρων ἐλατηρίων, καὶ ἰδίως ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων ἰσχυρῶν, τῶν ὁποίων ἤθελον εἶσθαι τὰ ὑποκλινῆ καὶ τυφλὰ ὄργανα.

Ὁ Νομάρχης ἀπεναντίας ἰστάμενος εἰς ὑψηλοτέραν περιωπὴν, δύναται καὶ ἐπιτυχέστερον νὰ παλαίση μὲ τὰς τοπικὰς ἐπιβροὰς, καὶ νὰ περιστείλῃ τὰς ἀδικούς ἀτομικὰς ἀξιώσεις. Ἄλλως δὲ ὁ Διοικητὴς οὐδεμίαν ἔχων παρὰ τῶν Ἐπαρχιῶν ἐπιτήρησιν ἢ ἐλεγχον, ἤθελε μένει εἰς αὐτὸν καὶ ἀνοικτὸν τὸ στάδιον τῶν καταχρήσεων καὶ αὐθαιρεσιῶν. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ συγκεντρισμοῦ ἐνῶ δὲν χορηγεῖ πρὸς τὴν κυβέρνησιν μεγαλητέραν ἰσχύν, τείνει ἐκ τοῦ ἐναντίου πρὸς τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἰσχύος τῆς, ἣτις μεταβαίνει πρὸς ὀλίγους ἰδιώτας καὶ καθιστᾷ οὕτω δυσθεράπευτα τὰ παράπονα τῶν πολλῶν, οἵτινες οὐδεμίαν ἑτέραν προσφυγὴν ἤθελον ἔχει κατὰ τῶν παρανομιῶν καὶ τῶν καταπίεσεων, εἰμὴ τὴν τοῦ ἀπομεμακρυσμένου κέντρον.

Ἐὰν ἡ διανοητικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀνατροφή τῆς κοινωνίας ἐν γένει ὑπῆρχεν ἀρκούντως ἀνεπτυγμένη, καὶ τὰ πολιτικὰ ἤθη δεόντως μεμορφωμένα· ἐὰν αἱ καλῶς νοούμεναι δημοτικαὶ ἐλευθερίαι ἦσαν ἐνσάρκωσις καὶ πνεῦμα εἰς τὰ πλῆθη, καὶ οὐχὶ τύπος καὶ γράμμα

ἐπὶ τοῦ χάρτου· ἐὰν τέλος οἱ ὄμοιοι εἶχον τὴν ἰκανότητα καὶ τὴν ἐξὶν τῆς καλῆς αὐτῶν διοικήσεως, καὶ ἰδίως τῆς συνετῆς καὶ συνεχοῦς χρήσεως τῶν ἰδίων πόρων, καὶ ἠδύνατο ν' ἀνεχθῶσι περισσοτέραν δόσιν ἀνεξαρτησίας, καὶ εὐρυτέραν, ἀλλ' ἐσκεμμένην καὶ φρόνιμον ἐνέργειαν, ἄνευ τινὸς κινδύνου ἀταξίας, ἢ κοινωνικῆς ἀποσυνθέσεως, τότε ἴσως ἠδύνατο νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ προκειμένη, ἢ ἑτέρα μεταβολή.

Ἄλλως εἰς κατάστασιν πραγμάτων ὅποια ἡ ἐνεστώσα, καὶ εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν τὰ πνεύματα διάκεινται εἰσέτι τεταραγμένα ὑπὸ τῆς προσφάτου τρικυμίας, καὶ ἀμφιταλαντεύονται ὡς πρὸς τὴν ὀριστικὴν αὐτῶν τύχην, ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος νεωτερισμὸς ἤθελον εἶσθαι σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ μέτρον ἀντιπολιτικόν, καὶ πρόξενον ἴσως ἐτέρων κλονισμῶν. Δύναται ἐν τούτοις τὸ ἤδη ἐν ἰσχύϊ σύστημα νὰ ἐπισύρῃ συντονωτέραν τὴν προσοχὴν καὶ μεγαλητέρον τὸ ἐνδιαφέρον, ὡς πρὸς τὸν ὅσον ἐνεσσι τελειότερον αὐτοῦ διοργανισμόν, καὶ πρὸ πάντων ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ αὐτοῦ ἐφαρμογὴν καὶ τὸν σχηματισμὸν τοῦ καταλλήλου προσωπικοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν καθόσον ἀφορᾷ τὴν ὀρχὴν τοῦ νομοσχεδίου.

Ἄς εἴπωμεν ἤδη ἐκ περισσοῦ δύο λέξεις καὶ περὶ τινῶν αὐτοῦ διατάξεων.

Τὸ τέταρτον ἄρθρον διαίρει τὰς 29 Διοικήσεις εἰς τρεῖς τάξεις καὶ αὐτὰς μὲν τάξεως εἶναι ὀκτώ — β. ε. ε. — καὶ γ. κ. δεκαπέντε. Ἄλλ' ἂν ἦτο καὶ δεκτὴ τοιαύτη διαίρεσις, εἶναι ἀδύνατον ἐπὶ τινῶν λόγων καὶ τίνος βίας εἰσπράξις, διότι ἀφ' ὅσον φαίνεται, οὔτε ἡ ἔκτασις τῶν περιφερειῶν, οὔτε ὁ πλῆθυσμός, οὔτε ἡ θέσις ἢ οἱ πόροι καὶ τὸ ἱστορικὸν ὄνομα ὑπηγόρευσαν αὐτὴν.

Τὸ 11^{ον} ἄρθρον καθιερώνει βαθμούς εἰς τὰ τοὺς Διοικητὰς καὶ τοὺς γραμματεῖς αὐτῶν. Καὶ τοὺς μὲν Διοικητὰς ἀπὸ τάξεως, ἀναβιβάζει εἰς βαθμὸν Συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας — τοὺς δὲ τῆς β. κ. εἰς βαθμὸν Γενικοῦ Γραμματέως — καὶ τοὺς τῆς γ. κ. μετὰ τῶν Γραμματέων τῆς ἀπ. τάξεως εἰς βαθμὸν Τμηματάρχου ἀπ. τάξεως κ. τ. λ.

Βαθμολογία ὅμως τοιαύτη, ἐνῶ καθιερώνει διακρίσεις μεταξὺ ὑπαλλήλων Ἀρχῶν, ἔχουσῶν τὰ αὐτὰ καθήκοντα, καὶ ἐνεργουσῶν τὴν αὐτὴν ὑπηρεσίαν, ὑποτρέφει ταυτοχρόνως καὶ τὰς ἀντιζηλίαις, καὶ τὰ κοῦφα καὶ κενόδοξα πάθη· ὡς καὶ ἡ εἰς τάξεις τῶν Διοικήσεων διαίρεσις εἰς τὰ αὐτὰ φέρει ἐξαγόμενα. Ἡ διαφορὰ τῆς μηνιαίας μισθοδοσίας, στηριζομένη ἐπὶ τῆς πολυπλοωτέρας ἐργασίας, καὶ τῆς ἐκ τῶν τοπικῶν περιστάσεων ἀπαιτουμένης ὑπὸ τῶν Διοικητῶν ἀνωτέρας δαπάνης, ἠδύνατο μόνη νὰ θεωρηθῇ δικαία καὶ ἀποχωρῶσα πρὸς τὴν μετὰ πόθου καὶ πίστεως ἐκτέλεσιν τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας.

Τὸ 12^{ον} ἄρθρον τέλος πάντων ἀφορᾷ τὸν τρόπον δι' οὗ διορίζονται οἱ ὑπάλληλοι τῶν Διοικητῶν. Ἡθελεν εἶσθαι ὅμως καλὸν νὰ χορηγηθῆται ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἰς τοὺς Διοικητὰς μεγαλητέρα ἔκτασις δικαιωμάτων, ὡς ἐκ τῆς εὐθύνης τὴν ὁποίαν ἀναδέχονται, καὶ τῆς πίστεως, ἣν δικαιοῦνται ν' ἀπαιτῶσι παρὰ τῶν ὑπαλλήλων των.

Ὁ προτεινόμενος λοιπὸν νεωτερισμὸς, ὡς μέχρι τοῦδε ἀνεπτύχθη εἶναι ὅλως ἀπαράδεκτος· δὲν παρέχει τοὺς ὅρους ἐκείνους τῆς καταλληλότητος καὶ τῆς γενικῆς ὠφελείας, οἵτινες μόνον δύνανται νὰ ἐξουσιοδοτήσωσι τὴν κατάργησιν τῶν κειμένων θεσμῶν, καὶ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτῶν ὑπὸ ἐτέρων. Ἄλλ'

ἤθελεν εἶσθαι προτιμότερον νὰ τηρῶμεν, θρησκευτικῶς, παρὰ νὰ μεταβάλλωμεν ἄνευ λόγου τοὺς ἰσχύοντας νόμους.

Τὸ πραγματικὸν τῆς κοινωνίας συμφέρον, ὡς καὶ ἡ ἀληθὴς αὐτῆς εὐημερία καὶ πρόοδος, συνίσταται οὐχὶ εἰς τὰς συνεχεῖς μεταβολὰς, ἢ τὴν σύνταξιν ὠραίων καὶ μὴ ἐκτελουμένων νόμων, ἀλλ' εἰς τὴν μονιμότητα καὶ τὴν παραδοχὴν καταλλήλων καὶ μετ' ἀκριβείας ἐφαρμοζομένων. Τούτων ἕνεκα καὶ ὁ Μοντεσκιὸ λέγει περὶ Καρόλου τοῦ Μεγάλου· « Charlemagne fit d' admirable reglemens· il fit plus, il les fit exécuter. »

Ἔσαύτως καὶ Λουδοβίκος ὁ ἰγ'. ἐπρέσβευε· L' exécution des lois ayant toujours été la ruine des empires, et au contraire l' observation d' icelles, leur grandeur, nous fait appréhender l' une et souhaiter l' autre. Καὶ τῶνόντι κατὰ τί χρησιμεύουν οἱ ἀγαθώτεροι τῶν νόμων, ὅταν οὐδεμία ὑπάρχει φροντίς περὶ τῆς πιστῆς αὐτῶν ἐκτέλεσεως; Τότε καθίστανται τόσα ἀποφθέγματα, ὅμοια μὲ τὰ ἀναγινωσκόμενα εἰς τὰ βιβλία τῶν φιλοσόφων, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐν τῇ πολιτείᾳ πραγματικῆς ὠφελείας· suut verba et voces, proeterea que nihil.

Αἱ ἄνευ ἀπολύτου ἀνάγκης καὶ γενικῆς ὠφελείας συνεχεῖς καὶ διαδοχικαὶ μεταβολαὶ τῶν νόμων, προσεγγίζουσιν πρὸς τὴν μὴ ἐκτέλεσιν αὐτῶν, εἰσάγουσιν παντοῦ καὶ πάντοτε τὴν σύγχισιν καὶ τὸ χάος, ἐμπνέουσιν τὴν ἀδιαφορίαν εἰς τὰς ψυχὰς, συνιθίζουσιν τοὺς πολίτας εἰς τὸ νὰ μὴ σέβωνται καὶ ἐφαρμώζουσιν αὐτοὺς, καὶ μεταβάλλουσιν τὴν κοινωνίαν εἰς κατάστασιν πολὺ χειροτέραν ἀπὸ ἐκείνην, εἰς ἣν ἤθελε διατελεῖ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀναρχικῆς πολυνομίας, ἢ τῆς ἐλλείψεως τῶν νόμων.

Ἡ ἀδιάκοπος μέριμνα καὶ σύντονος προσοχὴ πρὸς τὴν θρησκευτικὴν τούτων τήρησιν, καὶ τὸ κατάλληλον προσωπικόν πρὸς τὴν ἀκριβῆ καὶ εὐσυνείδητον αὐτῶν ἐφαρμογὴν, ἰδοὺ οἱ δύο στηλοβάται ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζομενοι, δυνάμεθα καὶ στερεῶς νὰ οἰκοδομήσωμεν, καὶ νὰ παρέξωμεν εἰς τε τὸ ἔθνος καὶ τὸν θρόνον τὴν ὑπηρεσίαν ἐκείνην, ἐκ τῆς ὁποίας νὰ προκύψῃ δύναται καὶ ἡ παρά πάντων ποθουμένη ἀποκατάστασις τῆς τάξεως, καὶ ἡ προαγωγὴ τῶν ὑλικῶν συμφερόντων, καὶ ἡ τῶν χρηστῶν ἡθῶν ἀνάπλασις, καὶ ἡ ἐλπίς μέλλοντος εὐδαιμονεστέρου.

Οἱ μέχρι τοῦδε ἀναπτυχθέντες λόγοι πείθουσι τὸν ὑποφαινόμενον νὰ γνωματεύσῃ, ὡς καὶ τῶνόντι γνωματεύει, κατὰ τοῦ περὶ διοργανισμοῦ τῶν Διοικητικῶν τοῦ κράτους Ἀρχῶν Νομοσχεδίου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 19 Ἰουλίου 1865.

Ὁ Σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας
ΠΑΙΑΣ ΖΕΡΒΟΣ ΙΑΚΩΒΑΤΟΣ.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Τῷ ΕΜΠΟΛΑΙῷ ΚΑΙ ΚΕΡΔῶ ἘΡΜῆ.

Ζητήσας καὶ μὴ εὐρῶν εἰς τὴν σύγχρονον ἱστορίαν πρόσωπον ἀρμόδιον, εἰς τὸ ὅποιον ν' ἀναθέσω τὴν πρὸς Χαιρεφῶντα Νομισματικὴν Ἐπιστολήν, ἀνέδραμον ἐξ ἀνάγκης εἰς τὴν ἀρχαίαν πλουσίαν μυθολογίαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐκλέξας μεταξὺ τῶ-

των ποικίλων καὶ εὐστόχων προσωποποιήσεων καὶ ἀποθεώσεων, Σὲ τὸν Ἐμπολαῖον καὶ Κερδῶν Θεόν, ἔκρινα καὶ καταλληλότετον πρὸς τὴν ἀνάθεσιν καὶ ἀφιέρωσιν τοῦ μικροῦ τούτου ἔργου. Πανάρχαιος ἐν τὸς τῶν ἀθανάτων, καὶ κατέχων μεταξὺ τῶσων ἄλλων χαρισμάτων, καὶ ἐκεῖνο τοῦ Θεοῦ τῆς κλοπῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου, ὤφειλον καὶ κατὰ δικαιοσύνην καὶ χάριν τινός σε β α σ μ ο ὕ νὰ προτιμήσω Σὲ, εἰς τὴν ἀνάθεσιν τῆς προκειμένης Διατριβῆς εἰς τὴν πρωταγωνιστεῖ, οὕτως εἶπεῖν, ἡ συμμαχία ἀμφοτέρων τῶν ῥηθέντων καὶ ἀποδιδομένων εἰς Σὲ χαρακτηρισμῶν.

Πλὴν πιστεύω, ὅτι οὔτε Σὺ, υἱὲ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Μαίας, οὔτε ἕτερός τις τῶν θνητῶν, θέλει ποτὲ ὑπολάβῃ, ὅτι διὰ τῆς ἀφιέρωσεως ταύτης προτιθεμαὶ νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν προστασίαν Σου, πρὸς διατήρησιν καὶ ἐμφύχωσιν τοιούτων ἀθεμίτων συμμαχιῶν καὶ αἰσχυρῶν ἀγῶνων ἀπαγε τῆς βλασφημίας! Σκοπὸν ἔχω ἀπεναντίας νὰ ἰκετεύσω τὴν μεσιτείαν καὶ τὴν ἰσχύον σου πρὸς τὴν διάλυσιν αὐτῶν, καὶ τὴν ἐξ ἡμῶν ἀποσκοράκισιν τοῦ ἐνός τῶν χαρισμάτων σου, καὶ τὴν ἐντιμον ἐξάσκησιν τοῦ ἐτέρου. Ἀπαράλλακτα ὡς καὶ ἄλλοτε ὑπὸ τοιαύτην ἐννοίαν ἰκέτευσον οἱ ἀρχαῖοι καὶ Σὲ καὶ ἐτέρους Θεούς.

Οἱ Σπαρτιάται ἐλάτρευον τὸν Θεὸν τοῦ Φόβου, οὐχὶ πρὸς ἐμποίησιν τοιούτου ἀνάνδρου καὶ δουλικοῦ αἰσθήματος, ἀλλὰ πρὸς ἀποτροπὴν αὐτοῦ ἐκ τῶν ψυχῶν των ὡσαύτως ἐθυμιάζον τὸ ἐνοπλον ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, οὐχὶ πρὸς ἐμπνευσιν μαλθακοῦ καὶ θηλυπρεποῦς, ἀλλ' ἀνδρικοῦ καὶ ἡρωικοῦ ἔρωτος, διότι δὲν ἐλάτρευον τὴν Δημοτικὴν ἢ Χυδαίαν καλουμένην Ἀφροδίτην, ἥτις ὡς σύμβολον αἰσχροτήτων καὶ ἀκολασιῶν, καὶ τὸ σῶμα καταμολύγει

καὶ ἐξασθενεῖ, καὶ τὴν ψυχὴν καταρπαφαίνει καὶ ἀποχαυνώνει· ἀλλὰ τὴν Οὐρανίαν ἥτις ὡς ἔμβλημα ἀγνοῦ καὶ ἠθικοῦ ἔρωτος, καὶ τὸ σῶμα ἐτήρει καθαρὸν καὶ ἰσχυρὸν, καὶ τὴν ψυχὴν γενναίαν καὶ ἀήττητον ἐνώπιον τοῦ ἀντικειμένου τῆς λατρείας τῆς, καὶ τὴν δημιουργίαν ἀείζων.

Ἰδοὺ μὲ τίνα διάνοιαν καὶ μὲ τίνα ἐλπίδα, ἀπευθύνομαι πρὸς Σὲ, Ἐμπολαίτε καὶ Κερδῶε Θεε, διότι χεῖρ μόνον Θεοῦ ἢ ἡμιθέου, δύναται πλεόν, νομίζω, νὰ μᾶς ἐξαγάγῃ ἐκ τῆς ἀβύσσου τῶν δεινῶν, εἰς ἣν διακειμένα, καὶ νὰ καθάρσῃ τὴν κόπρον τοῦ Αὐγείου, ἥτις πανταχόθεν μᾶς καταπλημμυρεῖ. Ἄλλ' ἤδη δὲν πρόκειται, εἰμὴ μόνον περὶ τοῦ ἐμπορίου, τὸ ὅποσον παντάπασι σήμερον ἐξέκλινεν ἐκ τῆς εὐθείας ὁδοῦ καὶ τοῦ θεμιτοῦ σκοποῦ, πρὸς τὰ ὁποῖα ἄλλοτε συνεμορφοῦτο καὶ ἐκανόνιζε πάσας αὐτοῦ τὰς πράξεις.

Τὸ ἐμπόριον καίτοι μία ἐκ τῶν μεγάλων διορύγων, δι' ὧν καταβρέουσι καὶ εἰσβάλλουσι εἰς τὰ ἔθνη τὰ δημόσια καὶ ἰδιωτικά πλούτη, οὐδεμίαν ἄλλως, ὡς τινες Οἰκονομολόγοι διατείνονται, ἰδίαν παραγωγικὴν ἢ δημιουργικὴν δύναμιν ἔχει· « Le commerce par soi même ne produit rien, » διότι δὲν δημιουργεῖ ἀξίας (valeurs) ὡς ἡ Γεωργία καὶ ἡ Χειροτεχνία. Ἐνεκα τούτου ἐσχηματίσθησαν καὶ αἱ δύο ἀντίπαλοι Σχολαὶ ἡ τοῦ Γάλλου Κουεσνάδ ἢ τῶν φυσιοκρατῶν καλουμένη, καὶ ἡ τοῦ Ἀγγλοῦ Σμίθ ἢ τῶν ἐργασιοκρατῶν, ἐξ ὧν ἡ πρώτη δὲν ἀναγνωρίζει ἄλλον παραγωγὸν καὶ δημιουργὸν εἰμὴ τὴν γῆν, ἡ δὲ δευτέρα ἀπεναντίας μόνην τὴν ἐργασίαν.

Τὸ ἐμπόριον ἐν τῇ γενικωτέρᾳ αὐτοῦ σημασίᾳ, ἀνάγεται οὐσιωδῶς εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν καὶ μετακόμισιν τῶν γεωργικῶν καὶ χειροτεχνικῶν προϊόντων.

Δι' αὐτοῦ ἐξάγονται τὰ πλεονάζοντα χώρας τινὸς καὶ εἰσάγονται τὰ ἀναγκαῖα καὶ χρειώδη. Πλὴν ἡ σημαντικωτάτη καὶ διπλὴ αὐτῆ ἐπιχείρησις καὶ ἀσχολία του, οὐ μόνον ἐμψυχώνει τὴν παραγωγὴν, καὶ συντελεῖ πρὸς τὴν βελτίωσιν καὶ πρόδον τῆς γεωργίας, καὶ πάσης ἐν γένει βιομηχανικῆς ἐργασίας, ἀλλὰ παρέχει καὶ πᾶσαν εὐκολίαν καὶ οἰκονομίαν πρὸς τὴν ἀπολαυτὴν τῶν ἀναγκαίων.

Ἐνόσω δὲ εἰς τὴν διπλὴν ταύτην ἀσχολίαν περιορίζεται, ἢ εἰς ἐτέραν παραπλησίαν ταύτης, καὶ ὑπολογίζον ἀκριβῶς τὰς δαπάνας καὶ τὰς μερίμνας του, ἀπαιτεῖ ἀνάλογον καὶ δίκαιον κέρδος, τότε βεβαίως καὶ τὴν ὀρθὴν βαδίζει πορείαν, καὶ θεμιτὸν ἐπιδιώκει σκοπὸν. Ἡ ὑπηρεσία του εἶναι οὐ μόνον ἐντιμος, ἀλλὰ δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἐμμέσως παραγωγικὴ, εὐεργετικωτάτη καὶ μέχρι τινὸς πλουτοφόρος, διότι ἐξάγει τὰ περιττὰ, καὶ εἰσάγει τὰ ἀναγκαῖα. Κοθόσον δὲ τοιουτοτρόπως ἐκτείνεται ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, καὶ ἐπαγγέλλεται μετὰ δικαιοσύνης, τιμιότητος καὶ καλῆς πίστεως, κατὰ τοσοῦτον καθίσταται πολῦτιμον καὶ ἀνεξάντλητον οὕτως εἰπεῖν μεταλλεῖον πλοῦτου καὶ εὐζωίας τῶν κοινωνιῶν, καὶ χρῆζει πάσης ὑποστηρίξεως, ἀσφαλείας καὶ ἐλευθερίας ἐκ μέρους αὐτῶν.

Πλὴν ὅταν παρεκτρέπεται ἐκ τῶν παρὰ τῆς φύσεως του διαγεγραμμένων ὁρίων, καὶ εἴτε μεταχειρίζεται ἐν τῇ ἐνεργείᾳ του τὴν ἀπάτην καὶ τὴν δολιότητα, εἴτε δραττόμενον τῶν περιστάσεων ἀπαιτεῖ ὑπέρογκον, ἄδικον καὶ αἰσχυρὸν κέρδος, καὶ ἐξασκεῖται οὕτως ἀδιακρίτως παρὰ πάντων, τότε δὲν εἶναι πλεόν ἀληθὲς καὶ τίμιον ἐμπόριον, ἀλλὰ κατάχρησις, κλοπὴ, ἀρπαγὴ καὶ ληστεία. Ταῦτα εἶναι τὰ μόνα κατάλ-

ληλα χαρακτηριστικά, ἅτινα δικαίως τοῦ ἀνήκου, εἶδοι οἱ συναλλαττόμενοι δὲν ἐμπορεῦνται κατὰ φύσιν καὶ κατὰ συνείδησιν, ἀλλὰ δολιευόμενοι συναλλήλως καὶ πολλάκις μετὰ χαριεντισμῶν, ληστεύονται παρὰ φύσιν καὶ ἀσυνειδήτως· ὁ δὲ ἀσθενέστερος ἢ ἀπλοικώτερος, γίνεται θύμα καὶ βορὰ τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ πονηροτέρου.

Τὸ εἶδος ὁμῶς τοῦτο τοῦ ἐμπορίου, τὸ ὁποῖον δυστυχῶς ἐπικρατεῖ ἐν γένει σήμερον, καὶ εἰς τοῦ ὁποίου τὴν αἰσχρὰν ψηφοπαικτικὴν τινες ἐγκαυχῶνται καὶ χρεωστοῦν τὰ ταχέα πλούτη των, καὶ τὰ ὑπερήφανα καὶ πολυτελῆ αὐτῶν μέγαρα, οὔτε πλούτη, οὔτε εὐημερίαν εἰσάγει εἰς τὰ ἔθνη δημιουργεῖ μὲν ἴσως κολοσσαίας περιουσίας εἰς ὀλίγους, οἵτινες δύνανται μέχρι τινός νὰ θεωρηθῶσιν ὡς Τιμαριοῦχοι τοῦ σημερινοῦ αἰῶνος, ἀλλὰ καταπτωχεύει καὶ καθιστᾷ ἀθλίους καὶ εἰλωτας τοὺς περισσοτέρους. Τὰ ἔθνη ὁμῶς τότε πραγματικῶς δύνανται νὰ ἦναι καὶ νὰ ὀνομάζωνται πλούσια καὶ εὐτυχῆ, ὅταν οἱ πολλοὶ καὶ οὐχὶ οἱ ὀλίγοι εὐποροῦν, ἢ τοῦλάχιστον δὲν στεροῦνται τῶν ἀναγκαίων. Ἐὰν λ. χ. εἰς τινος πόλεως συνοικίαν, συγκειμένην ἐκ 200 ἀτόμων, καὶ ἀπαιτοῦσαν διὰ τὰς καθημερινὰς αὐτῆς ἀνάγκας τὴν δαπάνην 200 δραχμῶν, ἐξ ὧν αἱ 150, ἐδαπανῶντο ὑπὲρ 2 μόνον ἀτόμων, αἱ δὲ ἕτεροι 50 ὑπὲρ τῶν ἑτέρων 198, ἠδύνατό τις ποτε νὰ εἴπῃ ὅτι εὐπορεῖ ἅπανα ἢ συνοικία, ἢ ὅτι δὲν στερεῖται τῶν ἀναγκαίων; — Οὐχὶ βεβαίως.

Ὁ ἔμπορος καὶ πᾶς ἕτερος ἐν γένει βιομήχανος, ὡς ὄργανα πλουτισμοῦ καὶ εὐημερίας τῶν ἐθνῶν, δικαιοῦνται εἰς τὸν παρὰ τῶν ἄλλων ὀφειλόμενον σεβασμὸν καὶ τὴν ὑποστήριξιν, ἀλλ' ὅταν ἀπεναντίας

καθίστανται ὄργανα πτωχέσεως καὶ δυστυχίας τῶν πολλῶν, ἢ μεταχειρίζονται τὰ θεμιτὰ καὶ ἀθέμιτα κέρδη των εἰς καταχρονίους σκοποὺς, ἢ πράξεις διαφθορᾶς καὶ κακοηθείας, τότε εἰς οὐδεμίαν δικαιοῦνται ἀπαιτήσιν σεβασμοῦ, ἐκ μέρους τοῦλάχιστον τῶν τιμίωι καὶ εὐσυνειδήτων ἀνθρώπων, διότι ὁμοιάζουν τοὺς παραχαράκτας καὶ κιβδηλοποιούς, οἵτινες νοθεύοντες τὸ καθαρὸν καὶ ἀκέραιον μέταλλον, ἀπατοῦν αἰσχρῶς καὶ δημόσιον καὶ ἰδιώτας.

Οὐδεὶς βεβαίως ἐχέφρων καὶ καλῆς πίστεως ἀνὴρ δύναται ποτε νὰ καταδικάσῃ τὸ ἐμπόριον, ὅταν ἐπιζητῆ τίμιον καὶ δίκαιον κέρδος, διότι τοῦτο εἶναι τῆς φύσεως καὶ τοῦ σκοποῦ του· ὡς δὲν δύναται νὰ καταδικάσῃ καὶ οἰανδήποτε ἑτέραν ἐπιστήμην ἢ τέχνην, ὅσάκις τιμίως καὶ ἀξιοπρεπῶς ἐπαγγελλόμεναι, ἐνεργοῦν ἐντὸς τῆς φύσεως καὶ τοῦ σκοποῦ των, διότι εἶναι ἐντὸς τοῦ δικαίου των, καὶ καθίστανται ἐνταῦτῳ ὄργανα γενικῆς ὠφελείας. Ἄλλ' ὅταν οἱ ὑπουργοὶ αὐτῶν ἐξέρχωνται τῆς τροχίτης των, καὶ ἐξοκέλλουν εἰς ἄτοπα καὶ καταχρήσεις, τότε ἐνεργοῦν ἐκτὸς τοῦ δικαίου, καὶ ὡς ὄργανα πλέον φθορᾶς καὶ ὀλέθρου, εἶναι ἀξιοὶ πάσης μομφῆς καὶ ἀποστροφῆς. Ὡσαύτως καὶ οἱ τὸ ἐμπόριον μετερχόμενοι, ὅσάκις διὰ μέσων ἀπατηλῶν, ἢ διὰ κιβδηλῶν μέτρων καὶ σταθμῶν, ἢ δι' ὑπερβολικῶν ἀπαιτήσεων, ἢ διὰ νενοθευμένων νομισμάτων καὶ ἐμπορευμάτων, ἐπιδιώκουν ἀθέμιτα κέρδη, τότε παρεκτρέπονται τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς φύσεως τοῦ ἐμπορίου, εἶναι ἐκτὸς τοῦ δικαίου, τὸ ἔργον των μεταβάλλεται πλέον εἰς πειρατείαν καὶ λαφυραγώγησιν τῶν ἀλλοτριῶν πραγμάτων.

Τούτων ἕνεκα ἀπετάθην καὶ ἀποτείνομαι πρὸς Σὲ, υἱὲ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Μαίας, προσφέρων σοι μετ' ἐυ-

λαβείας καὶ πεποιθήσεως τὸ μικρὸν τοῦτο ἀφιέρωμα, ὅπως μετατρέψῃς τὴν τάσιν τοῦ ἐμπορίου πρὸς μόνον τὰ τίμια καὶ δίκαια κέρδη, ἅτινα καὶ ἀληθῶς πλουτίζουν τὰ κράτη. Δέξαι λοιπὸν αὐτὸ εὐμενῶς, καὶ εἰσάκουσον τὴν ἰκεσίαν. Ἐπίνευσον, φώτισον, καὶ συνέτισον Σὺ, τοὺς κακῶς λατρεύοντάς Σε, εἴτε Ἀρχοντας, εἴτε Ἀρχομένους, διότι οἱ τοιοῦτοι Σὲ μόνον, φαίνεται, καὶ οὐχὶ ἄλλον θεὸν λατρεύουν. Γίνου ἀντιλήπτωρ καὶ ἄρωγός, σώσον αὐτοὺς ἐκ τῆς πλάνης καὶ τῶν κακῶν ἐξεων, καὶ ἔμπνευσον ἀγαθὰς προαιρέσεις καὶ τὴν ἀληθῆ πρὸς τὸ ἐμπόριον λατρείαν, ἥτις καὶ αὐτοὺς θέλει τιμᾶ, καὶ τὰ ἔθνη γενικῶς καταπλουτίζει· ἀπότρεψον τὰ βήματά των ἐκ τῆς ὀλισθηρᾶς καὶ κακῆς ὁδοῦ, ἣν σήμερον βαδίζουν, καὶ ἐπανάγαγε αὐτοὺς πρὸς τὴν ἄλλοτε συχναζομένην εὐθειαν καὶ δικαίαν, ὅπως γίνωσι τοιοῦτοτρόπως καὶ Σὲ τοῦλάχιστον εὐσεβέστεροι λάτραι, καὶ τῆς κοινωνίας πραγματικοὶ καὶ γενικοὶ εὐεργέται.

Ἐν Κεφαλληνίᾳ μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1876.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΧΑΙΡΕΦΩΝΤΑ.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ.

« Aedem Deae quam Monetam vocant aedificaverunt. (T. Liv.) ».

Ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς Ἑξοχῆς, ὅπου εἶχον μεταβῆ πρὸς ἐκπλήρωσιν ἱεροῦ τινος καθήκοντος, μελε-

τωμένου μὲν πρὸ πολλοῦ, πλὴν ἕνεκα δυσκολιῶν τινων ἀναβαλλομένου, εὔρον ἀπροσδοκῆτως ἐν τῷ Γραφείῳ μου, φίλε Χαιρεφῶν, τὴν περιληπτήν ἐπιστολήν σου, ἣν καὶ παραχρῆμα ἀνέγνωσα μετὰ πολλῆς ἀνυπομονησίας. Λέγω δὲ ἀπροσδοκῆτως, διότι ἀφοῦ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀπέλευσίν σου, δὲν μὲ ἤξιώσας ποτε εἰδῆσεώς τινος περὶ τῆς αἰτίας τοῦλάχιστον ἀφίξεώς σου ἐν τῇ ἄλλοτε διὰ τε τὰ πολεμικὰ τρόπαια, τὰς ἀριστοκρατικὰς προλήψεις, τὰς πολυθορούβους ἡδονὰς καὶ τὰς ἀποκρύφους θλίψεις περιφανῆ πόλει τοῦ Ἀδρίου, ἐνόμισα ὅτι μ' εἶχες πλέον διαγράψει ἐκ τῆς ἀγαθῆς μνήμης σου· πλὴν ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἀδελφικῆς ἐπιστολῆς σου, μ' ἔκαμιν αὐθωρεῖν ἢ ἀποβάλλω ἐκ τοῦ πνεύματός μου τὴν λελανθασμένην καὶ ἀδίκον ἰδέαν, ἣν εἶχον περὶ σοῦ συλλάβη.

Συνεκινήθην μάλιστα καθ' ὑπερβολὴν ἐξ ὅσων μετὰ δεξιωτάτου καλάμου περιγράφεις φυσικῶν καὶ τεχνητῶν τῆς πόλεως καλλονῶν, ἐκ τῶν σφοδρῶν καὶ βαθέων ἐντυπώσεων, τὰς ὁποίας σοὶ ἐπροξένησαν τὰ αἰμοσταγῆ λείψανα τῆς ἄλλοτε Ἑνετικῆς τυραννίας, καὶ ἐκ τῶν ποικίλων καὶ ζωηρῶν ἀναμνήσεων, τὰς ὁποίας αὐτὰ διήγειρον ἐν τῇ εὐαισθητῷ ψυχῇ σου, καὶ ἀπέτρεψαν πρὸς καιρὸν ἐξ ἐτέρων ἀντικειμένων τὴν προσοχὴν σου.

Ἦλθην δὲν ἐξεπλάγην καὶ ὀλίγον ὅταν παρετήρησι, ὅτι ἐν τῇ ἰδανικῇ συλλήψει τῶν τερπνῶν καὶ θλιβερῶν συνάμα ἐκείνων ἀναπολήσεων, καὶ τῶν ποιητικῶν οὕτως εἰπεῖν ἔμπνεύσεων τῆς θερμῆς καὶ εὐγενοῦς φαντασίας σου ἐπὶ τῶν παρελθόντων αἰώνων, δὲν ἀπηξιώσας νὰ καταβῆς καὶ εἰς περὶ τὰς ἐπι τοῦ συγχρόνου κόσμου ἀντικείμενα, καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν ἀφορώντων τὸν πρακτικὸν καὶ οἰκονομικὸν βίον τῶν

κατοίκων, διότι εἶδον νὰ διαπραγματεύησαι καὶ ταῦτα μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ μεγάλου ἐνδιαφέροντος. Εἶναι καὶ τοῦτο ἴδιον προτέρημα τῆς γονίμου διανοίας σου, ἧς ἡδύνομένη εἰς τὰς ποικιλίας, ἐπιτυγχάνει καὶ εἰς τὰς εὐστόχους μεταβάσεις.

Τὸ δὲ περιεργότερον εἶναι, ὅτι ἐν τῷ μέσω τοῦ πολυδαίδαλου αὐτοῦ λαβυρίνθου τῶν βιωτικῶν μεριμνῶν, δὲν διέφυγε τὸ δξυδερκὲς βλέμμα σου, καὶ ἀντικειμένόν τι, τὸ ὁποῖον ἴσως παντὸς ἑτέρου ἤθελε διαρῦγει τὴν προσοχὴν, διότι καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον ἦτο μὲν μικροῦ λόγου ἄξιον, πλὴν ὡς συνέπεια ἄλλου σημαντικωτέρου, ἀφορῶντος ὀλόκληρον Ἐπικρατείαν, εἶχε καὶ ἔχει μάλιστα μεγίστην σπουδαιότητα. Εἶναι δὲ αὐτὸ τὰ χάλκινα Ἑλληνικὰ νομίσματα, ἡ κοινῶς δεκὰ ρες καὶ πεντὰ ρες καλούμενα, ἅτινα ὡς παρατηρεῖς κατεπλημμύρισαν πρό τινος κειροῦ τὴν Ἑνετικὴν ἀγορὰν. Ἐκφράζων δὲ τὴν περὶ τοῦ φαινομένου τούτου ἀπορίαν σου, ἀπαιτεῖς καὶ παρ' ἐμοῦ ἀποχρώσας διασαφήσεις.

Ἐγὼ μὲν υπεραγάλλομαι, φίλε Χαιρεφῶν, διὰ τὴν ἀνωτέραν παντὸς ἐγκωμίου ἐπιστολὴν σου, ἀπεικονίζουσαν πρῶτον τὸν εὐπαιδευτον, φιλέρευνον καὶ λίαν ἀρετικόμενον εἰς τὰς ἀντιθέσεις χαρακτήρα σου· πλὴν δὲν ἡδύνομαι καὶ ὀλιγώτερον, δι' ἣν αἱ ἀπαιτούμεναι διασαφήσεις μὴ παρέχουν ἀφορμὴν ν' ἀσχοληθῶ ἐπιαντικειμένου, τὸ ὁποῖον πρό τινος χρόνου διατηρεῖ τὰ πνεύματα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινωσίᾳ εἰς διηνεκὴ σχεδὸν ἀναστάτῳσιν.

Τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, ἐν ἑκ τῶν σπουδαιοτέρων οικονομικῶν ζητημάτων, ἀφορᾷ τὴν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐπικρατείᾳ εἰσαγωγὴν νέου νομισματικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον, ὡς δύναται εὐκόλως νὰ ἐννοήσῃς, ἐν-

διαφέρει ἀναλόγως ἅπαντας ἐπίσης, διότι οἶγει καὶ ἀπάντων τὰ βαλάντια, ἅτινα εἶναι εἰς τὴν κοινωσίαν, ὅ,τι εἶναι εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα τὸ νευρικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον μόλις καὶ μικρὸν ἐρεθισθῇ, θέτει εἰς σπασμωδικὴν κίνησιν καὶ ταραχὴν ὅλον τὸν ἄνθρωπον.

Τοιοῦτου λοιπὸν ὄντος τοῦ ἀντικειμένου, πιστεύω ὅτι δὲν θέλεις ποτὲ μὲ μεμφοθῇ ἂν, ὅπως δώσω διέξοδόν τινα εἰς τὰς ιδέας μου, ἐξ ὧν θέλει λυθῇ καὶ ἡ ἀπορία σου, εὐρεθῶ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπεκταθῶ ἴσως καὶ πέραν τῶν ὁρίων μιᾶς ἐπιστολῆς. Ἄρχομαι λοιπὸν τῆς ἐρεύνης καὶ ἀναπτύξεως τοῦ προκειμένου θέματος.

Πρὸ δέκα σχεδὸν ἐτῶν ἡ ἡμετέρα κυβέρνησις, ἀπεφάσις νὰ καταργήσῃ τὸ ἰσχύον νομισματικὸν σύστημα, καὶ μιμουμένη τὸ παράδειγμα τοῦ Βελγίου, τῆς Ἰταλίας καὶ Ἑλβετίας, νὰ παραδεχθῇ ἀντ' αὐτοῦ τὸ Γαλλικόν, καίτοι δὲν ἦτο κατὰ τινος καὶ γνήσιον. Τὸ μέτρον τοῦτο, καθὸ μάλιστα βασιζόμενον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ὁμοιομόρφου, ἦτο καὶ εἶναι βεβαίως ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν ἀνεπίδεκτον μομφῆς καὶ ἐπικρίσεως, διότι ἐκτὸς τῶν ἐμπορικῶν καὶ οικονομικῶν αὐτοῦ ὠφελειῶν, παρέχει καὶ οὐκ ὀλίγα ἠθικὰ πλεονεκτήματα. Εἶθε δὲ νὰ παρεδέχετο καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν, καὶ νὰ ἐπεκτείνετο τὸ ὁμοιομόρφον καὶ εἰς ἕτερα ἀνόμοια ἀντικείμενα, μὴ ἐξαιρουμένων, ἂν ἦτο δυνατόν, καὶ αὐτῶν τῶν στοιχείων τῆς γλώσσης, διότι τότε οὐ μόνον ἤθελε βελτιωθῇ ἡ οικονομικὴ τῶν ἐθνῶν κατάστασις, καὶ διευκολυνθῇ αἱ ἐμπορικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ αὐτῶν σχέσεις καὶ συναλλαγαί, ἀλλ' ἤθελον, νομιζῶ, βαθμηδὸν ἐκλείψει ἐξ αὐτῶν καὶ πολλὰ ἀφορμὰ δυσαρεσκειῶν, ἀντιπαθειῶν καὶ ἐχθροτήτων.

Ἐξαφανιζομένων τῶν ὕλικῶν διαφορῶν καὶ ἀνομοιοτήτων τῶν ἐθνῶν, ἤθελον ἐξάπαντος καὶ τὰ συνάλληλα αὐτῶν συμφέροντα, ἀπαντᾷ σπανιωτέρας συγκρούσεις, καὶ τὰ εἰδεχθῆ πάθη εὐρίσκει ὀλιγωτέραν τροφήν καὶ ἰσχυροποιήσιν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ τοσαῦτον ποθουμένη καὶ ἐπιδιωκομένη ὑπὸ τινῶν φίλῶν τῆς ἀνθρωπότητος ἐνώσεις καὶ ἀδελφοποιήσεις τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν, ἤθελον καὶ ἐντεῦθεν ἀρυσθῆ ἕτερον συντελεστικὸν μέσον πρὸς ἐξομάλυνσιν τῶν δυσκολιῶν ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ των, διότι πᾶσα ἀνομοιότης εἶναι φραγμὸς δυσυπέβλητος πρὸς τὴν συνεννόησιν καὶ σύμπνοιαν αὐτῶν.

Παραδεχθείσης λοιπὸν τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ νέου καὶ πρὸς τὸ Γαλλικόν, ἢ τὴν Λατινικὴν Ἑνωσιν, ὁμοιομόρφου νομισματικοῦ συστήματος ὑπὸ τῆς ἡμετέρας κυβερνήσεως, ἃς ἰδῶμεν ἤδη ἂν εἰσῆγαγεν αὐτὸ ὁμοιομόρφως ἢ μᾶλλον ἀνομοιομόρφως, καὶ ὅποιαν τινὰ ὁδὸν ὤφειλεν αὐτὴ νὰ βαδίσῃ, ὅπως ἐν τῇ ἐφαρμογῇ του ἐπενέγκῃ ὀλιγωτέραν, ὅσον τὸ δυνατόν, διατάραξιν εἰς τὰς ἐμπορικὰς σχέσεις, προξενήσῃ μικροτέρας ζημίας εἰς τὰς συναλλαγὰς καὶ τὰ ἰδιωτικὰ βλαńτια, καὶ κωλύσῃ συνάμα πᾶσαν ἀθέμιτον κερδοσκοπικὴν ἐπιχείρησιν, — καὶ τίνα ἀπεναντίας ἐβάδισεν, ἐξ ἧς πολλαὶ προέκυψαν ἀταξίαι, καὶ ἔτι πλείοτεραι ζημίαι κυρίως εἰς τὰ πλήθη.

Ἄσάκις ἔμφρων, τιμία καὶ πατριωτικὴ κυβέρνησις διὰ λόγους δημοσίου συμφέροντος, ἀποφασίζει ν' ἀποδυθῆ εἰς μεταβολὰς, εἴτε μερικὰς, εἴτε γενικὰς, πρῶτιστον καθήκον ἔχει νὰ ὑπολογίξῃ καὶ σταθμίξῃ καλῶς τὰς ἐνδεχομένας νὰ προκύψωσιν ἐξ αὐτῶν δυσαρέστους συνεπειάς, διότι δὲν πρέπει νὰ ἀγνοῆ, ὅτι πᾶσα μεταβολὴ συνοδεύεται πάντοτε κατὰ μάλ-

λον ἢ ἥττον, ὡς τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς σκιᾶς του, ὑπὸ διαφορῶν ἐρίδων καὶ συγκρούσεων ἰδεῶν, αἰσθημάτων καὶ συμφερόντων. Αἱ μεταβολαὶ ὡς νεωτερισμοί, εἶναι φύσει πολέμιαί τῆς καθεστῶσης τάξεως, τὴν ὁποίαν ἕωσοῦ ὀριστικῶς ν' ἀντικαταστήσωσι, θ' ἀναγκάζονται πολλάκις ν' ἀντιμάχωνται, οὕτως εἰπεῖν, ἐκ τοῦ συστάδην μετ' αὐτῆς. Ἐπομένως πᾶσα συνετὴ, φιλόστοργος καὶ προνοητικὴ κυβέρνησις, ὀφείλει πρὶν ἢ εἰσαγάγῃ τὴν μελετωμένην μεταβολὴν ἢ τὸν νεωτερισμόν, νὰ προβῆ, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῇ, εἰς τὴν ἄρσιν τῶν αἰτίων, ἐξ ὧν δύνανται νὰ προκύψωσι δυσαρέσκεια ἢ ζημίαι οἰασοδήποτε φύσεως, διότι « δὲν ὑπάρχει, καὶ κατὰ τὸν Βένθαμ, μεταβολὴ, ἧτις νὰ μὴ προξενῆ δυσαρεσκείας τινὰς πρὸς ὅσους ἐπιβάλλει νέα καθήκοντα, καὶ τοὺς ἀποτρέπει ἐκ τῆς συνήθους αὐτῶν τροχιᾶς. (Περὶ πολιτ. σοφισμ.). »

Προτίθεται λοιπὸν μία τοιαύτη κυβέρνησις διὰ λόγους, οὐχὶ ἀδίκου καὶ αἰσχροῦ κέρδους, ἀλλὰ γενικῆς ὠφελείας, νὰ καταργήσῃ τὸ ἰσχυρὸν εἰς τὸ κράτος τῆς νομισματικῆς συστήμα, καὶ ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτὸ δι' ἄλλου καταλληλοτέρου καὶ βελτιωτέρου ; — Ἐστῶ. Τότε ὀφείλει οὐχὶ ἀπλῶς νὰ προειδοποιήσῃ περὶ τῆς ὑπεροχῆς ταύτης τὸ κοινόν, ἀλλὰ νὰ προσέλθῃ ἀφιλοκερδῶς καὶ ἐν καλῇ τῇ πίστει ἐπικουρος τούτου, ὅπως μὴ ἐπιβαρυνθῆ μόνον, ἐξ ὧν τῶν ἐπιζημιῶν, καίτοι μεταβατικῶν, συνεπειῶν τῆς μεταβολῆς, διότι καὶ τούτου κυρίως ἐπαπειλοῦνται τὰ βλαńτια, καὶ τὰ προϊόντα τῶν κόπων καὶ τῶν ἰδρώτων του, καὶ ἀρκεῖ ὅτι μέλλει νὰ ὑποστῇ ὅλον τὸ βάρος τῆς δαπάνης τοῦ νέου συστήματος, ὅπως ἀπαλλαγῆ τοῦλάχιστον κατὰ μέγα μέρος ἐξ ἐτέρων ἀπωλειῶν, ἢ ἀθεμίτων φορολογιῶν.

ἔτι ἄλλὰ τίνι τρόπῳ ὤφειλεν ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει νὰ προσέλθῃ ἐπίκουρος ἢ κυβέρνησις; — Οὐχὶ βεβαίως ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ὑποχρέωσιν πάσης τῶν πολιτῶν ἀποζημιώσεως, διότι δὲν ἦτο δίκαιον, ἀφοῦ ὑπὲρ τούτων ἐτελεῖτο ἡ μεταβολή, ν' ἀναδεχθῇ ἐκείνη ὅλα τὰ βάρη, ἀλλ' ὅπως ἐξομαλύνουσα τὰς δυσκολίας τῆς μεταβάσεως ἢ ἀντικαταστάσεως, συμμετέξῃ ἀναλόγως καὶ ἐκ τῶν ἀναποφεύκτων αὐτῆς συνεπειῶν. Ὄφειλε λοιπὸν μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ νέου συστήματος, τοῦ ὁποῦ ἐμέλλε νὰ προσδιορίσῃ καὶ ἀμετακλήτως τὴν ἐποχὴν, ἐξ ἧς καὶ πᾶν ἕτερον νόμισμα ἤθελεν εἶσθαι ἀπαράδεκτον παρ' αὐτῆς, νὰ κηρύξῃ καὶ δι' ἔργων νὰ καταδεικνύῃ, ὅτι αὐτὴ ἀνελάμβανε τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν παλαιῶν κυκλοφορούντων νομισμάτων, ἐπὶ τοιαύτῃ ὑποτιμήσει, οἷα ἀναλογουσε πρὸς μόνην τὴν δαπάνην τῆς μετακομίσεως καὶ μετασκευῆς αὐτῶν εἰς τὸ νέον νόμισμα, καὶ πρὸς τὴν τρέχουσαν ἀκόμη τότε ἀξίαν τοῦ μετάλλου. Τοιούτοτρόπως διευκολύνουσα τὴν ἐκποίησιν εἰς ὅσους εὐηρεστοῦντο ἢ ὑποχρεοῦντο ἐκ τῶν ἀναγκῶν των, καὶ συμμεριζομένη κατὰ τὸ δίκαιον τὰς ζημίας, ἀπήλλαττε συνάμα τοὺς πολίτας καὶ ἀπὸ τὴν λύμην τῶν τοκογλύφων, οἵτινες εἶναι συνήθως φάρμακα μᾶλλον δηλητηριώδη ἀπὸ τὴν νόσον, ἣν ἀναδέχονται ὄθθεν νὰ θεραπεύσωσι, « πλεον τὸ ἄκος τῆς ἀτης. »

Πλὴν ἴσως μὲ εἰπῆς, φίλε Χαιρεφῶν, πῶς ἔδύνατο ἡ κυβέρνησις πρὶν εἰσαγάγῃ εἰς κυκλοφορίαν τὸ νέον νόμισμα, νὰ ἀνταλλάτῃ καὶ νὰ ἀποβάλλῃ τὸ παλαιόν, τὸ ὁποῖον ἦτον ἀναγκαῖον διὰ τὰς ποικίλας καὶ καθημερινὰς τῆς κοινωνίας δεσοληψίας; Ποῖον δὲ ἄλλο ἰσότιμον ἤθελεν ἀντικαταστήσει ἢ ἐπιβάλλῃ;

Ἐπειτα τοιαύτῃ ἐπιβολῇ δὲν ἤθελεν εἶσθαι μέχρι

τινὸς ἐν κάλυμα πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐμπορίου, τοῦ ὁποῦ πλεον τὸ *Laisser faire*, κατέστη μαθηματικὸν ἀξίωμα καὶ δόγμα οὕτως εἰπεῖν ἱερὸν, παραδειγμένον ὑφ' ὄλων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν;

Πολὺ καλά! Αἱ ἀρχοῦντως ὁμως εὐλογοφανεῖς αὐταὶ ἐνστάσεις σου, δύνανται πολὺ εὐκόλως νὰ διαλυθῶσι, διότι ἡ μὲν κυβέρνησις ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ φαινομενικοῦ ἀδιεξόδου κύκλου, ἡ δὲ διὰ τῆς προκαταβολῆς εἰς τὰ διάφορα αὐτῆς Ταμεῖα νομισμάτων τοῦ νέου συστήματος, δι' ὧν ν' ἀνταλλάσσῃ κατὰ τὸ ὁποῖον ὑπεδείξαμεν μέτρον τῆς ὑποτιμήσεως, τὰ παλαιὰ νομίσματα, — ἡ δὲ διὰ τῆς ἐκδόσεως ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἀναλογίας, ἐντόκων γραμματίων, ἐξοφλητέων κατ' ἀμοιβαίαν ὑποχρέωσιν ἐντὸς ὠρισμένης προθεσμίας μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ νέου συστήματος.

Τὸ ἐμπόριον πάλιν, ὡς καὶ πᾶσα ἕτερα μετὰ τῶν πολιτῶν πράξις οὐδένα ἐλάμβανον περιορισμόν, ἢ ἕτερον κάλυμα, ἔμενον πάντῃ ἐλεύθερα εἰς τὰς ἐνεργείας των, διότι ἡ ἀνταλλαγή δὲν ἦτο καταναγκαστικὴ, ἦτον ἐκούσια καὶ ἐγένετο πρὸς τὸ συμφέρον μᾶλλον αὐτῶν, ἐπομένως ἠδύναντο καὶ νὰ τὴν ἀποποιηθῶσι, καὶ νὰ ἀκολουθήσωσι νὰ συναλλάττωνται ὡς καὶ πρότερον μὲ οἰονδήποτε εὐηρεστοῦντο νόμισμα, διότι, καὶ ἂν ἔδύνατο, ἡ κυβέρνησις οὐδέποτε ὤφειλε νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς ἰδιαιτέρως συναλλαττομένους καὶ τὸ εἶδος τοῦ νομίσματος, ὡς δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἐπιβάλλῃ κατ' ἀρέσκειαν καὶ εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ νομίσματα, ἀνωτέραν ἢ κατωτέραν ἀξίαν ἀπὸ τὴν πραγματικὴν, ἣν ὑποδεικνύει πάντοτε τὸ βᾶρος καὶ ἡ ποιότης, ἢ ὁ βαθμὸς τοῦ ἀκηράτου μετάλλου (*grado di finezza 910*) καὶ τοῦ μίγματος (*grado di lega 110*), καὶ ἐγγυᾶται ἢ ἐγγαρχαμένη ἐπ' αὐτῶν εἰκῶν, διότι

ἄλλως οὐ μόνον ἤθελε πράττει μίαν αὐτόχρομα κλοπήν, ἀλλὰ καὶ οἱ κολληβισταί, καὶ ἡ ἀγορά, καὶ ἡ κερδοσκοπία, ἤθελον, ὠφελούμενοι ἐνταύτῳ ἐκ τῆς κιβδηλίας καὶ ἀνωμαλίας, τὰ ἐπαναφέρει εἰς τὴν ἀληθινὴν αὐτῶν ἀξίαν, εἴτε διὰ τῆς μεταποιήσεως εἰς ἔλασμα, εἴτε διὰ τῆς ἐκπτώσεως ἢ ἀνυψώσεως αὐτῶν, εἴτε διὰ τῆς συναλλαγῆς.

Ἄλλως τε δὲ καὶ ἡ κυβέρνησις δὲν ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ κανονίζῃ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, καὶ νὰ συμμορφώσῃ τὰ μέτρα καὶ τὴν πορείαν τῆς πρὸς τὰς αἰφνιδίους μεταβολὰς ἢ τὰς ἰδιοτροπίας τῶν ἀγορῶν, καὶ πρὸς τὰς κερδοσκοπίας τοῦ ἐμπορίου· ἐκείνη ἀπεναντίας ὠφείλε, καθόσον τοῦλάχιστον ἀφοροῦσεν αὐτήν, νὰ ῥυθμίζῃ ἐκεῖνα καὶ νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὸ παρ' αὐτῆς υἱοθετηθὲν νομοματικὸν σύστημα, διότι ἄλλως οὐ μόνον ἤθελε βλάπτει καιρίως τὰ συμφέροντά της, ἀλλ' ἀφίνουσα καὶ ἐλεύθερον τὸ στάδιον εἰς τὰ ἀθέμιτα κέρδη, ἤθελε μεταβάλλει καὶ τὴν κοινωνίαν εἰς πραγματικὸν κυκεῶνα, ἵνα μὴν εἴπωμέν τι χειρότερον.

Αὕτη λοιπὸν χωρὶς ν' ἀποβλέπη εἰς τὰ παιγνίδια τῶν χρηματιστηρίων, ἢ τὰς πράξεις τῶν Τραπεζιτῶν καὶ τοκογλύφων, ἔπρεπε νὰ νομοθετήσῃ καὶ ἐφαρμόσῃ τιμίως καὶ ἀφιλοκερδῶς σύστημα νομοματικὸν στερεὸν, κατάλληλον πρὸς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν, δίκαιον κατὰ τὴν ἀξίαν, ἥτοι τὸ βάρος καὶ τὴν ποιότητα, καὶ ὅσον οἷόν τε διευκολυντικὸν πρὸς τὰς συναλλαγὰς τῶν πολιτῶν. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ αὐτοῦ ἐκείνη μὲν νὰ δέχεται καὶ νὰ κάμνῃ ἀποκλειστικῶς τὰς πληρωμάς της, οἱ δὲ πολῖται νὰ κανονίζωσιν ἀσφαλῶς τὰς πράξεις καὶ τὰς δοσοληψίας των. Ὁφείλεν ὁμῶς νὰ προσέξῃ καλῶς ὅπως ἡ νομοματικὴ τοῦ συστήματος μονάς, ὡς καὶ τὰ κλάσματα αὐτῆς εἴτε ἀργυ-

ρὰ, εἴτε χάλκινα, ἦναι εἰς ἐντελεστάτην ἀναλογίαν, καὶ ὡς πρὸς τὸ βάρος, καὶ ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀκηράτου μετάλλου καὶ τοῦ μίγματος. Ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐγγεγλυμμένη εἰκὼν καὶ ἡ σημειουμένη τιμὴ, ἔπρεπε νὰ ἐγγυῶνται τὴν ἀκρίβειαν ἀμφοτέρων.

Ἄφοῦ δὲ ἡ κυβέρνησις ἤθελε προπαρασκευάσῃ τοιοῦτοτρόπως τὰ πάντα, καὶ συντελέσῃ ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῇ πρὸς τὴν ἐλάττωσιν τῶν δυσχερειῶν καὶ ζημιῶν, ὠφείλε μετὰ τὴν λήξιν τῆς ὀριοθείσης προθεσμίας, ἄνευ δισταγμῶν ἢ ἐτέρων ἀναβολῶν, νὰ θέσῃ ἀμέσως καὶ ὀλοσχερῶς, καὶ ὡχί ἐκ διαλειμμάτων καὶ κλασματικῶς εἰς κυκλοφορίαν τὸ νέον νόμισμα, διότι τότε καὶ αἱ καταχρήσεις τῶν κερδοσκοπῶν ἐπρωλαμβάνοντο, καὶ τὰ προσκόμματα ἐκ τῶν συναλλαγῶν ἤροντο, καὶ ἡ οικονομικὴ τάξις ταχύτερον ἐστερεόνοτο, καὶ ἡ πεποίθησις τέλος τῆς ἀσφαλείας τῶν συμφερόντων, ἥτις εἶναι ἡ ἐδραιότερα τῆς εἰρήνης κρηπίς, καὶ τὸ ἰσχυρότερον πάσης ἐπιχειρήσεως ἐλατήριον, ἐπανήρχετο εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πολιτῶν. Τὰ πολύτιμα ὁμῶς ταῦτα εὐεργετήματα, εἶναι ἴδια κυβερνήσεων ἀγαθῶν, ἀληθῶς πατριωτικῶν, πεφωτισμένων καὶ ἀφιλοκερδῶς ἐνδιαφερομένων ὑπὲρ τῶν κοινῶν, καὶ μακάριαι αἱ χῶραι, αἵτινες εἴτε ὑπὸ τῆς θείας προνοίας εὐνοοῦμεναι, εἴτε ὑπὸ τῆς νοημοσύνης καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ των ὀδηγούμεναι, τύχωσι τοιούτων ἀνεκτιμήτων δώρων. Πλὴν ἡ ἡμετέρα κυβέρνησις ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἀλλοτρίας χώρας, πάντη διάφορον ἀπὸ τὴν προαναπτυχθεῖσαν ἐτήρησε μέθοδον. Τίνα λοιπὸν ἠκολούθησεν ὁδόν; — Ἄς ἴδωμεν.

(ἀκολουθεῖ)

ΣΥΝΟΙΚΕΣΙΟΝ ΔΙΕΘΝΕΣ.

Τὸ χρέος τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τοῦ 1862 μέχρι τοῦ τρέχοντος ἔτους 1882, ἀνέρχεται εἰς 1712 ἑκατομμύρια φράγκα, ἐξ ὧν ἔμειναν ἐκ τοῦ προτέρου εἰς χεῖρας τῶν δανειστῶν καὶ μεσιτῶν 512 ἑκατομμύρια, ἧτοι σχεδὸν τὸ ἓν τρίτον. Ἐπομένως ἐλήφθησαν ὑπὸ τοῦ κράτους μόνα 1200 ἑκατομμύρια. Ἐν τῷ αὐτῷ χρονικῷ διαστήματι ἀνῆλθον καὶ τὰ νέα χρέη τῆς Ἑλλάδος εἰς 500 ὡς ἔγγιστα ἑκατομμύρια, ἐξ ὧν ὅμως ἀγνοοῦμεν πόσα ἐκρατήθησαν ὑπὸ τῶν δανειστῶν καὶ μεσιτῶν ἴσως καὶ ὑπὸ τούτων τὸ ἓν τρίτον. Πλὴν ὅπωςδὴποτε, ἀμφοτέρωθεν τὰ χρέη εἶναι εἰς μεγίστην δυσαναλογίαν σχετικῶς πρὸς τὴν ἔκτασιν, τὸν πληθυσμὸν καὶ τοὺς πόρους τῶν δύο κρατῶν. Καὶ ἐν τούτοις τὸ ὑπέρογκον τῆς Αἰγύπτου χρέος ἐδημιούργησε τὸν διπλοῦν ἔλεγχον, ὅστις ἐγέννησε τὴν ἀποστασίαν τοῦ Ἀραβῆ, ἡ δὲ ἀποστασία τούτου ἐπετάχυνε τὴν τέλεσιν τῶν ἐπιβεβλημένων, πλὴν εὐτυχῶν γάμων ἢ συνοικεσιῶν τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῆς Αἰγύπτου! Τὸ προηγούμενον τοῦτο δὲν εἶναι βεβαίως λίαν ἐνθαῤῥυντικόν διὰ τὰ ἀσθενῆ καὶ κατὰχρεα κράτη. Εἴθε νὰ μὴν ἐπαληθεύσῃ ποτὲ καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑπὸ ἄλλων μνηστήρων!

ΓΝΩΜΙΚΑ

ΕΚ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΕΠΙΘΗΒΑΣ ΤΟΥ ΛΙΣΧΥΛΟΥ.

(Συνέχεια.)

41. « Χρὴ λέγειν τὰ καίρια
 » Ὅστις φυλάσσει πράγος ἐν πρόμνη πόλει
 » Οἶκον νομῶν, βλάβαρα μὴ κοιμῶν ὕπνῳ. »
 Ὁ διέπων καὶ διευθύνων τὰ πράγματα τῆς πολιτείας, ὀφείλει νὰ ᾔηται πάντοτε καὶ εἰς πάντα ἀγρυπνος φύλαξ, ἐπιδέξιος οἰακοστροφος, καὶ ἱκανὸς καὶ ἐπίκαιρος σύμβουλος, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν προαγωγὴν τῶν γενικῶν συμφερόντων. Τὰ προτερήματα ταῦτα ἀπαρτίζουν κυρίως τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἀρετὴν.

42. « Μήτ' ἐν κακοῖσι, μήτ' ἐν εὐεστοῖ φίλη
 » Ξύνοικος εἶην τῷ γυναικείῳ γένει,
 » Κρατοῦσα μὲν γὰρ, οὐχ ὀμιλητέον θράσος,
 » Δείσασα δ' οἴκῳ καὶ πόλει πλέον κακόν. »
 Ἡ γυνὴ οὔτε εἰς τὰς συμφορὰς, οὔτε εἰς τὰς εὐτυχίας εἶναι καλὸς καὶ γενναῖος συνεταῖρος, διότι ἂν μὲν ἐξουσιάζῃ, ἢ ἐπαρσις αὐτῆς καταντᾷ μέχρι θρασύτητος· ἂν δὲ πάλιν κυριευθῇ ὑπὸ φόβου, εἰς οὐδὲν ἄλλο εἶναι τότε ἐπιτηδεῖα, εἰμὴ εἰς τὸ νὰ προξενῇ θόρυβον καὶ ταραχὴν εἰς τε τὸν οἶκον καὶ τὴν κοινωνίαν· εἶναι ἐν συντόμῳ χαρακτήρ ἐν γένει θρασυδείλος. Ὅθεν ὡς κατωτέρω ἀποφαίνεται ὁ αὐτὸς ποιητῆς, οὐδέποτε πρέπει νὰ ἀναμιγνύηται ἢ νὰ συμβουλευῆται εἰς τὰ ἐκτὸς τοῦ οἴκου, ἅτινα εἶναι τῆς ἀποκλειστικῆς τοῦ ἀνδρός δικαιοδοσίας καὶ μερίμνης, ἀλλὰ νὰ περιορίζηται μόνον εἰς τὰ ἐντὸς, ὅπου δύναται νὰ προξενήσῃ καὶ ὀλιγωτέραν βλάβην.

« Μέλει γὰρ ἀνδρὶ, μὴ ἰγυὴ βουλευέστω

» Τάξωθεν ἔνδον δ' οὔσα, μὴ βλάβῃν τίθει. »

13. « Πολλάκι δ' ἐν κακοῖσι τὸν ἀμύχανον

» Καὶ χαλεπὰς δάσας, ὑπερθ' ὀμμάτων κρη-

» Μναμέναν νεφέλαν, ὄρθαι. »

Ὁ εἰς δυστυχίας περιπεσὼν καὶ εἰς ἀμύχανίαν διατελῶν, ἀνορθοῦται πολλάκις ἐξ ἀοράτου τινὸς δυνάμειως καὶ ἀπροσδοκῆτου μεταβολῆς. Τοιαῦται εἶναι αἱ ἀνεξιχνίαστοι τῆς θείας προνοίας βουλαί, ἧ ὡς κοινῶς λέγουν τὰ παιγνίδια τῆς τύχης. Ὁ σήμερον ἐν τὸς τῆς κοπρίας κυλιόμενος, αὔριον ἀναβιβάζεται εἰς τὰ ὑψηλότερα ὄθρανα, καὶ τανάπαλιν.

14. « Ἐν παντὶ πράγει ἔσθ' ὀμιλίας κακῆς

» Κάκιον οὐδὲν, καρπὸς οὐ κομιστέος.

» Ἄτης ἄρουρα, θάνατον ἐκκαρπίζεται. »

Τίποτε δὲν εἶναι ὀλεθριώτερον ἀπὸ τὴν κακὴν συντροφίαν· οὐδὲν ἐξ αὐτῆς δύναται νὰ προκύψῃ ἀγαθόν, διότι ὁ καρπὸς τῆς ἀμαρτίας εἶναι ὁ θάνατος. Ὁ διεφθαρμένος συνεταῖρος ὁμοιάζει τὸν σεπηπότα καρπὸν, ὅστις τιθέμενος πλησίον τοῦ ὑγιοῦς μεταδίδει βαθμηδὸν εἰς τοῦτον τὴν σήψιν του. Ὅθεν καὶ οἱ ἄρχαῖοι καταρώμενοι τοὺς ἐχθροὺς των, κατήχοντο εἰς αὐτοὺς κακὴν συντροφίαν.

15 « Φιλεῖ δὲ σιγᾶν ἢ λέγειν τὰ καίρια. »

Πᾶς συνετὸς καὶ σοφὸς ἄνθρωπος ὀφείλει, ὡς ὁ ἀπεικονιζόμενος ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Ἀμφιάραος, ἢ νὰ σιωπᾷ, ἢ νὰ λέγῃ ὀρθοῦς καὶ ἀρμόζοντας εἰς τὰς περιστάσεις λόγους.